

Alte Drucke

**F. IOAN. DVNS || SCOTI, || ORDINIS MINORVM, ||
THEOLOGORVM OMNIVM || EMINENTISSIMI, || Atque
Academiae subtilium Antesignani, || Quæstiones Quarti ...**

Duns Scotus, Johannes

Venetiis, 1580

DISTINCTIO PRIMA.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-150224

F. IOAN. DVNS
SCOTI,

DOCTORIS SVBTILIS,
ORDINIS MINORVM,
Theologorum omnium
Principis.

*Super Quartum Sententiarum
Questiones exactissima.*

A SAMARITANVS
ENIM &c.

DISTINCTIO PRIMA.

AMARITANVS ille piissimus
spoliatus videns hominē,
& atrociter fau-
ciatum, mise-
rationis affectu compatiens, me-
dicinam attulit efficacem, qua
curatis ipsius vulneribus, ac ple-
na reddita sanitate in sui prin-
cipium, a quo descendens ab
Hierusalem deuiauerat, finali-
ter reducatur. ¶ De ista faucij
sanatione salubri, ac deuij re-
ductione finali, tanquam de pe-
dibus sedentis super solium ex-
cellsum, Magister in hoc ope-
re finali determinat, vt sicut ex

primo, & secundo clariuit Deū B
esse Alpha, tam in se ens inter
omnia primum, quam omnium
aliorum originale principium:
sic ex tertio, & quarto appareat
ipsum esse & Omega. tam in se
finem vltimum, quam creaturæ
sue per seipsum, in seipsum fi-
naliter reductum, hanc autem
reductionem finalem præce-
dit curatio semiplena, & plena
curatio comitatur.

¶ Secundum hanc distinc. igitur
potest diuidi quartus iste di-
cendo, quod magister primo
agit de hominis faucij curatio-
ne salubri, secundo de homi-
nis deuij reductione finali. Cy-
ratur enim homo salubriter in
suscceptione deuota sacramen-
torum veracium, & reducitur
finaliter in perceptione iucun-
da præmiorum celestium.

A 2 54-

A Sacramenta enim disponunt & præparant, præmia vero perficiunt, & consumant. Vel potest dici, q̄ primo agit de curatione semiplena, seu dispositiua, & secundo de curatione plena, seu perfectiua, & utraque diuisio redit in idem. Nam curatio semiplena fit per gratiam sacramentorum, quæ sunt medicinæ salubres. plena curatio, seu finalis reductio fit per collationem præmiorum, quæ sunt iucundæ refectiones. ¶ In prima igitur parte agit de sacramentis, per quæ curatur languidus a morbo culpæ. In secunda de præmiis, per quæ liberatur a languore pœnæ. Et incipit secunda in principio distin. 43. (Postremo &c.) prima diuiditur in duas. Primo namque determinat de sacramento in generali. **B** Secundo in speciali. Secunda in principio distin. 2. (Iam ad sacramenta.) Prima diuiditur in duas, in proœmium, & tractatum, qui incipit ibi. (Sacramentum est sacra &c.) Et ita in quatuor secundum quatuor, quæ in proœmio proponit pertractanda. Primum est quid sit sacramentum. Secundum, quare institutum, ibi. (Triplici ex causa.) Tertium in quo consistat ibi. (Duo autem sunt &c.) Quartum de differentiis sacramentorum ibi. (Iam videre restat.) Et ista in duas, in principalem, & incidentalem, quæ incipit ibi. (Fuit tamen.) Et ista incidentalis in tres, quia primo agit de sacramento præcipuo legis Mosaicæ. Secundo, quid sibi correspondebat in lege naturæ ibi. (Quæritur autem.) Tertio redit ad declarandum quædam dubia de circumcisione

ibi. (Hic dicendum est.) ¶ De sacramento igitur in communi, hoc primo, tãquam notum, occurrat considerantibus sacramenta, scilicet quod sacramentum specialiter ad gratiam ordinatur. quod verum generale si particularius, & clarius, & plenius explicetur, patebit veritas illorum, quæ de sacramento in generali communiter requiruntur. Sed an ordo iste fuerit causæ ad causatum, vel signi naturæ ad significatum, difficultas oritur principaliter ex duobus, quorum vnum est generale, scilicet de potentia creature ad creandum gratiam, secundum est speciale, scilicet propria ratio, & excellentia sacramenti ad sanctificandum animam.)

¶ Secundum hoc igitur in hac prima distinc. ubi de sacramento agitur in communi, & per consequens de ordine eius ad gratiam principaliter est tractandum. Primo, quæritur in communi, an creatura possit habere aliquam actionem respectu termini creationis. Secundo, de propria ratione sacramenti & eius institutione. Tertio ex illis, si sacrum pōt hic respectu gratiæ creandæ aliquā causalitatem.

QUÆSTIO PRIMA.

An creatura possit habere aliquam actionem respectu termini creationis?

P RIMUM sic proceditur, &c. ¶ Agitur quod creatura possit habere actionem respectu termini creationis. primo, quia August. super Ioann. Homil. 80. & ponitur in can. 1. q. 1. De talibus. ¶ Quæ est ista virtus aquæ tantæ, ut

A corpus tãgar, & cor abluit. Sed
 non abluitur cor in anima, nisi
 per gratiam, ergo aqua baptis-
 malis effectiue se habet ad gra-
 tiam, quia cor abluitur. ¶ Itē. 83.
 q. 9. 78. Artifices ideo de nihilo
 non possunt aliquid fabricare,
 quia per corpus operantur, er-
 go per oppositum creatura spi-
 ritualis potest aliquid de nihilo
 producere, quia non operatur p
 corpus. ¶ Et confirmatur, quia
 sicut actio transiens requirit
 passum in quod agit, ita vñ qđ
 actio immanens non requirit
 passum, ergo agens actione im-
 manente potest agere & non de
 aliquo passio, & ita creare. Item
 ratione sic. Effectus non ada-
 quans virtutem agentis supe-
 rioris potest ab agente inferio-
 ri produci. Sed nullus effectus
 interior suprema creatura ada-
 quat virtutem Dei, nec ad aqua-
 tionem simpliciter. quod patet,
 nec etiam in ratione effectus,
 quia adhuc aliquid superius eo
 pōt esse effectus Dei, ergo qđli-
 bet inferius suprema creatura
 potest ab aliquo agente secun-
 do produci. aliquid autem ta-
 le est quod non potest produci
 nisi per creationem, ergo & cetera.
 maior probat, quia si effectus
 in ratione effectus, nō ad aquat
 virtutē agentis, ergo agens non
 secundum totam potentiam
 suam producit illum, & per con-
 sequens minor potentia suffice-
 ret ad producendum illum.
 ¶ Et confirmatur, & probat h. c.
 cōsequencia in probatione ma-
 ioris, quia si secundum totam
 potentiam produceret effectū
 inferiorem, ergo superior effe-
 ctus non ostenderet potentiam
 maiorem in causa, quam infe-
 rior, quia inferior ostendit totam,

ex quo non potest produci, nisi
 secundum totam potentialita-
 tem eius. cōsequens est falsum.
 nam ex effectū perfectiori plus
 relucet potentia causa. ¶ Item,
 agens creatū potest aliquid an-
 nihilare, ergo creare. cōsequen-
 tia probatur, quia æqualis est di-
 stantia a nihilo ad aliquid, sicut
 ab aliquo ad nihil, vñ patet per
 phi. 3. phi. Eadem est distantia
 ab athe. & c. ergo æqualis virtus
 potest super hanc distantiam, &
 illam. probatio antecedentis.
 Tum, quia agens creatum po-
 test destruere formam natura-
 lem totaliter, ita qđ nihil eius re-
 maneat. talis autem destructio
 est illius annihilatio. Tum, quia
 qđ potest esse cā effectiua vnius
 oppositi, eo modo quo conue-
 nit sibi hñe cām effectiua, pōt
 esse cā destructiua alterius op-
 positi, patet, propter in cōpossi-
 bilitatem oppositorū. Sed ani-
 ma pōt esse cā infidelitatis, de-
 sperationis, & aliorum peccato-
 rū mortalium, quæ repugnant
 gratiæ & charitati, & hoc cām
 dico eo modo quo isti conue-
 nit hñe cām. s. in deficiendo, pa-
 tet. n. qđ ista pāt inesse aīæ & nō
 a Deo vt a cā, quia Deus nō est
 cā peccati. ergo aīa pōt esse cā
 corruptiua fidei, sp̄ei, & charita-
 tis, siue gratiæ. horū aut̄ oīum
 destructio est annihilatio, sicut
 eorum productio est creatio,
 vniuersaliter enim qđ non pōt
 produci, nisi creetur, nō destrui-
 tur, nisi annihiletur, qđ autem
 fides & infidelitas opponant, &
 spes, & desperatio vñ manifestū.
 ¶ Consimiliter probat de gra-
 tia, seu de charitate & de quoli-
 bet peccato mortali, quia ami-
 citia Dei & inimicitia formalit̄
 opponunt, peccator est forma-

A liter inimicus Dei, habens autē gratiam, vel charitatem est formaliter amicus. ergo &c. ¶ Item causa secunda plus potest in virtute causæ primæ, quam in virtute propria, alioquin non deperderet essentialiter in causando a cā primā, nec esset ordo essentialis eārum in causando, quod est inconueniens. Sed in quodcunque ens producibile non per creationem potest aliqua cā secunda in virtute propria, ergo in terminum creationis potest in virtute causæ primæ. ¶ Cōtra. Aug. super Gen. lib. 9. c. 21. Angeli nullam omnino possunt creare naturam. Et ibidē c. 22. creare naturam eam nullus Angelus potest, quam nec creare seipsum. ¶ Item, Dama. c. 18. Qui dicunt Angelos esse creatores alicuius naturæ, sunt omnes filii patris sui diaboli. ¶ Item, Aug. 12. de ciui. ca. 24. loquens de Angelis. Tā nec eos dicimus creatores animalium, quam nec agricolas frugum. ¶ Item. 3. tri. c. 9 & 14. Ita non possumus dicere Angelos creatores fuisse, sicut nec possumus dicere homines esse segetū creatores. Et post. c. 10. vel cap. 16. Non est creator, nisi qui principaliter ista format, per quem primitus sunt omnia quæ sunt mensuræ, numeri, & potera.

IN ISTA QUÆSTIONE theologī communiter tenent partem negatiuā, & ad hoc ponuntur rationes ad præsens quaestor. ¶ Prima sumitur ex parte termini creationis qua talis est. Effectus vniuersaliores oportet in causas vniuersaliores reducere. Sed inter omnes effectus vniuersalissimus est ipsum esse, ergo est proprius effectus causæ vniuersalissimæ. vnde dicitur in

lib. de causis, & nec intelligenter, nec anima rationalis dat esse, nisi in quantum operatur operatione diuina. Ex hoc vltimum cum producere esse absolute, non in quantum hoc, vel illud pertineat ad rationem creationis, ergo sequitur, quod creatio est propria actio Dei. Et additur, quod nec creatio potest competere creatura ministerialiter, vel instrumentally. cuius ratio est, quia cā instrumentalis non participat actionem causæ superioris, nisi per aliquod sibi proprium opus ad effectum proprium principalis agentis. Probatio. quia si nihil ageret sibi aliquid sibi propriū, frustra adhiberet ad agendum, nec oporteret ad determinata instrumenta determinatarum actionū. quia æque posset principale agens in actionem suam indifferenter per quodcunque instrumentū. ¶ Hoc declaratur per exemplū de securi, quæ per formam sibi propriam diuidit, & scindit ligna, quæ est dispositio immediata ad formā scāni, quā intendit principale agens. Sed sic non potest esse in creatione, quia creatio non est ex aliquo presupposito, quod possit disponi per actionem agentis instrumentalis, quia esse absolute quod est effectus proprius Dei creantis presupponitur omnibus alijs. ¶ Seda ratio principalis sumit ex distantia terminorum, & est talis. super distantiam infinitam non potest nisi virtus infinita. sed inter terminos creationis a quo, & ad quē, puta nihil & ens, est distantia infinita. ergo &c. Probatio maioris, quia quanto distantia est maior, tanto transitus est difficilior, & maiorem virtutē requirit in agente, quā videmus vlt, & quanto potentia

*Tb. 1. par.
sum. 9. q. 1.
ar. 1. s. 2.
phy. & s.
mca.*

A plus distat ab actu, tanto requiritur maior potentia in agente ad reducendum ad actum. Probatio minoris, quia omnis distantia finita contingit intelligere maiorem. Sed nulla maior potest intelligi, quam illa quæ est inter nihil, & ens. Et confirmatur hæc minor, quia inter quæcumque contradictoria est distantia equalis, ergo est æqualis distantia inter nihil & aliquid, & inter Deum & non Deum, sed inter Deum & non Deum est distantia infinita, ergo inter alia. Quod etiam aliter confirmatur minor, quia equalis est distantia inter duo contradictoria, & inter omnia, sed inter totum ens & purum nihil, est infinita distantia, eo modo quo possibile est sub ente creabili contineri infinitas, in tantum quod super illam non potest, nisi virtus infinita. ergo equalis est inter animam & non animam, siue inter quæcumque creabile & eius negationem. Ex isto ergo, medio formatur ratio ad conclusionem, ratio non est aliter sic. Non est aliqua proportio nullius potentie ad aliquam potentiam, sicut nec non entis ad ens, ergo nec est aliqua proportio distantie quæ est inter potentiam & actum ad illam, quæ est inter nullam potentiam & actum, ergo non erit proportio virtutis, quæ potest super istam distantiam, ad virtutem quæ potest super illam, ergo est infinita, quia omni finito potest finitum quodlibet proportionari. Tertia ratio sumitur ex ordine causarum agentium, & est talis. Agens inferius præsupponit in agendo effectum superioris agentis, patet inductive, quia ars præsupponit effectum naturæ circa quem agit, & natura aliquid potentiale. scilicet materiam, quæ est effectus primi agentis. Si hoc requiritur ordo agentium, & non potest esse aliquid agens creatum quin

subordineatur Deo in agendo ergo necessario in agendo præsupponit effectum Dei, & per consequens non potest agere nullo præsupposito, ergo nec creare. Quarta ratio sumitur ex potentialitate agentis creati, & est talis. Nullum agens creatum est purus actus, siue purum esse, ergo nec actio eius est actus purus, sed aliquid potentialitatis habens: talis autem non est sine motu & mutatione, ergo nullum agens creatum potest agere sine motu & mutatione, ergo nec creare, quia creare est de nihilo, motus autem in subiecto est.

SED ISTÆ rationes non videntur necessario concludere. prima non consistit nisi in his duabus propositionibus, esse simpliciter est proprius effectus Dei, & esse simpliciter est proprius terminus creationis. prima videtur esse falsa, quia a quocumque efficiente generatur compositum, ab eodem effectiue est esse compositum, sed aliquid compositum generatur a causa aliqua creata, nisi tollatur omnis actio creatura, ergo &c. Probatio maioris. Tunc, quia secundum philosophum generatio est ad esse. Tum per rationem, quia a quocumque generatur compositum, per eius actionem forma est in materia, forma autem esse in materia, est compositum habere esse, quia si non aut ergo esse sequitur natura liter ipsum compositum, quod est terminus generationis, aut præcedet naturaliter, si præcedat. ergo prius est esse compositum, quod ipsum compositum, quod non est intelligibile, si sequatur, ergo sine contradictione posset compositum produci ab agente absque hoc, quod Deus daret illi composito productum esse, immo simpliciter posset Deus non dare esse illi composito

Egid. v.
supra,
quod. i.

r. & s.
phy. & i.
de gene. et
2. meta.

A productio, cum non agat ex se, nisi contingentem. ¶ Nec valet fingere, qd esse non est a generāte compositum, & tñ necessario concomitatur ipsum, quia non cōcomitatur, vt terminus actio nis generantis per te, si ergo vt terminus agentis primi, & non precedens compositū, ergo sequens, & ita sine contradicōne pōt non sequi. Itē, probationes illius propositionis improbatæ nunc non valent. Nam rō ad hoc adducta, peccat secundū equiuocationē, vel alterā pmissarum est falsa, dupliciter. n. potest intelligi cā vniuersalior. i. fm virtutē, seu perfectionem, vel fm prädicationem. Et similiter effectus pōt dici vniuersalior dupl. i. pädicatione, & virtute seu perfectione. Vniuersalius pädicatione dī illud, cuius rō dī de pluribus. Vniuersalius autē perfectione, cui perfectio est maior in se & perfectionū plurium contentiuum. Si ergo in maiori sumatur vniformiter vniuersalius ex parte causę & effectus, concedo maiorem, quia cōior rem, & perfectior effectus requirit cām perfectiorem, * si pōt etiam arguēta se cā perfectior. Sed si accipiat de homine in maiori vtrobiq; vniuersalius qui est no perfectione equiuocatio est, vel bilissimus minor est falsa, minor enim non effectus, et est vera, nisi de vñ fm prädicationē, patet. Non n. esse est perfectio, & de cōsumus effectus, quia quod in mīa supponit cluditur in multis non pōt esse perfectius quocunque illorum, est meus in quo includitur, sequitur erroris. go conclusio qd reducitur in causā dī. n. i. tam vniuersalissimam prädicationē. Sed tñc vltra, Deus est huiusmodi, falsa est, immo est causā vniuersalissima perfectione.

Ens autē est cā vniuersalissima pädicatione, & tunc nō potest concludi nisi qd esse non potest esse effectus, nisi entis, & hoc concedo. ¶ Si ergo sumatur vtrobiq; vniuersalius in maiori, pro vniuersaliori fm perfectionem, maior est vera, & minor falsa, patet ex dictis, imo effectus sic vniuersalissimus est nobilissimū creabile. ¶ Si vero in maiori accipiat deformiter rō vñ ex parte causę & effectus, puta ex parte effectus pro vñiori pädicatione, & ex parte causę vñ fm perfectionē, maior est falsa, nā effectus vñissimus pädicatione pōt esse a cā imperfecta, qd saluat in pluribus effectibus imperfectis. ¶ Alia probatio, qd adducitur per auctorem de causis concludit oppositum, nam non negat absolute ab intelligentia dare esse alicui, immo magis affirmat, quia dicit qd non cōpetit sibi dare esse, nisi in quantum operatur operatione diuina. ¶ Si et adduceret ad oppositum illud de causis propositione. 4. prima rerum creaturarum est esse, non concludit, qd esse sit precise terminus creationis, quia secundum aliquos ibi sumit esse pro prima intelligentia proximo Deo, vel ibi accipitur creatio extendendo ad primā productionem fm rōnem, & primitas entis sumitur fm distinctionē rōnum formalū in effectu, & fm originē, non fm perfectionē, n. fit sensus qd eo modo quo esse in effectu distinguitur a productionibus essentialibus, ipsum esse terminus primæ productionis secundum rōnem. Hic de cōiūmando, illā rōne de cā & esse. ¶ Cū vniuersaliori, qd dī intelligi de effectu vniuersaliori per pädicationē.

A dicationem, & hoc in quantum
hmōi. Nunq̄. n. effectus vniuer-
salior p̄dicatione, inq̄tum hmōi
pōt esse nisi a cā v̄iori fm̄ per-
fectionē, licet. n. hō possit eē ab
homine, non tñ in quantum hō
pōt esse nisi a cā p̄fectioni to-
ta specie hoīs, ergo a simili esse
inquantū hmōi, non potest esse
nisi a cā v̄iori fm̄ perfectionē
toto esse creabili. esse ergo inq̄-
tū hmōi est terminus creatio-
nis, v̄ prius dictū est, q̄ esse nō
inquantū hoc vel tale sed sim-
plicit̄ est terminus creationis.
Ista confirmatio non valet. hāc
enim rationem ponit doctor il-
le, cuius est in illa. q. vtrū solius
Dei sit creare, suppono enim q̄
non intendit querere, vtrum so-
lius Dei sit creare oē creabile,
quia tunc ista qō includeret, an
aliquid aliud a Deo possit crea-
re seipsum, de quo nullus vnq̄
B dubitare potuit secundū Aug.
de tri. c. j. ergo intendit quare
re aliquid. q. dubitabilem. f. an
aliquid aliud a Deo possit crea-
re, saltem aliquid inferius se, &
si intellecta qōne tenet partē
negatiuam pp̄ rōnem istā posi-
tam. Accipiat̄ ergo maior se-
cundum expositionem istā, ef-
fectus vniuersalisimus p̄dica-
tione, in quantum hmōi est a cā
v̄i secundum perfectionē. Esse
est hmōi, sequitur ista cōclusio.
ergo esse in quantum hmōi. vel
(vt plus detur eis ad propositū)
ergo esse creabile inquantū hu-
iulmodi non potest esse nisi a
causa vniuersaliori secundū per-
fectionem toto esse creabili. ex
hoc non sequitur. ergo nec esse
huiulmodi creabilis potest es-
se, nisi a causa tali, patet enim, q̄
in illa illatione est fallacia con-
sequens, ergo secundum istam

expositionem prima rationis, C
vel qō nulla est, vel si sit dubita-
bilis, & tenetur pars negatiua
propter rationem sic intellectā,
ratio erit sophistica secundum
consequens. ¶ Quod si dicas est
cōsiderare in isto producto ef-
fectus huiulmodi, & eē simpliciter,
& secundo mō est effectus Dei,
vel causa vniuersalissima secun-
dum perfectionē, primo autem
modo est effectus causa parti-
cularis. ¶ Hoc non soluit, quia
esse simpliciter in isto, & eē hu-
ius, non sic distinguitur, q̄ ab
alia causa possit esse esse hmōi,
quin ab eadem sit esse simplici-
ter, quod est in isto, quia siue sit
distinctio rōnis in intellectu,
vel qualitercunque, quod dat
isti esse huius, dat sibi esse sim-
plicit̄ quod est in isto. ¶ Quod
ē additur de instro, dico q̄ ma-
ior potest bene, vel male intelli-
gi. Non enim debet intelligi q̄ D
instm̄ habeat actionē propriā,
sed q̄ per aliquid sibi propriū
agar, & ad hoc adducit proba-
tiones suas, quā possunt conce-
di. Nec tñ per illud propriū
agit, nisi in virtute principalis
agentis, quia in quacunque actio-
ne quam haberet non in virtu-
te principalis agentis, in illa nō
esset instm̄, sed p̄cipale agēs:
accipit ergo q̄ instm̄ agit di-
spositiue. quod si intelligatur
vniuersaliter, falsum est, nā pos-
sibile est secundum ipsum alibi
instrumentum attingere effe-
ctum principalis agentis, & pa-
ret in multis actib. artis, in qui-
bus artifex q̄nque per instrumē-
tum inducit terminum princi-
paliter intentum, sicut moneta
per instm̄ inducit formam
in monetā, & sigillator in cerā,
nec vnq̄ oportet instm̄ ad effe-
ctum

Tho. in 4.
di. 1. q. 4.

A Num principalē disponere, nisi sit instrumentū in actione, quæ disponit ad effectum istum, q̄ non est vniuersaliter necessariū, sed solum quando sunt plures actiones ordinatæ, quarum vna ad aliam disponit, absolute autem potest esse instrumentum in principali actione, licet non concurrat in aliqua alia precedente. Non potest ergo maior sua habere veritatem, nisi sic in intellectu quod instrumentum p̄ aliquid sibi proprium causat dispositionem ad terminum principalem, quando non potest virtute principalis agentis attingere ad illum terminum principalem, & tunc oporteret supponere in minori, quod creatura nō possit in virtute Dei attingere terminum creationi, quæ minor non est probata, nisi per rationem illam priorem de esse, de qua iam visum est, quod ipsa non cōcludit. ¶ Nec illud exemplum de securi, vel probationes illæ aliæ, quæ adducunt ad hoc, quod instrumentum habeat aliquid proprium per quod agat, probant vniuersaliter, quod instrumentum agat dispositiue, ideo enim præcise securis agit dispositiue ad arcam, quia est instrumentum in incisione lignorum, quæ incisio præcedit inductionem formæ. si autem artifex vteretur securi, vel alio instrumento in principali actione, non oporteret, quod instrumentum illud, in quantum est instrumentum ad formam arcæ haberet aliquam actionem dispositiuam. Ex talibus ergo exemplis, vbi accipit quod instrumentum disponit ad terminū principalem, non potest inferri hoc vniuersaliter de instrumento,

nisi fiat fallacia consequentis, sed nisi accipiat vniuersaliter non potest remoueri a creatura ratio creationis, nam ex maiori particulari in secunda figura nihil sequitur propter fallaciam consequentis.

RATIO SECUNDA
principalis non videtur concludere, quia quando * extrema sunt immediata, tanta præcise est eorum distantia, quantum est extremum alterum maius, patet in simili, quia tanta est distantia Dei a creatura, etiā suprema possibili fore, quantus est Deus, & ideo si poneretur * suprema creatura possibilis, adhuc Deus distaret ab illa in infinitum, quia est infinitus. ¶ Patet etiam per exemplum in opposita. In quantitatibus enim est distantia propter aliquod medium interiacens, & ideo secundum quantitatem sp̄cij interiacentis est distantia illa quanta, ergo per oppositum, vbi non est medium interiacens, distantia non erit quanta, nisi secundum quantitatem alterius extremi. ¶ Hoc etiam patet ratione, quia nihil aliud est distantia hic, nisi excessus vnus super alterum, quando autem excedēs est immediatum excessu, quantitas excessus erit secundum quantitatem excedētis, supposita ergo maiori, sequitur, quod cū affirmatio aliqua entis creabilis sit finita, quod distantia huius affirmationis ad negationem sit finita, patet etiā quod ista distantia sit immediata, quia per philo. 3. postea. contradictio est oppositio cuius non est medium secundum se. ¶ Quod si fingas infinitatem ex parte nihil, hoc nihil est, quia nihil non distat

A distat ab aliquo, nisi deficiendo, non plus autem deficit nihil ab ente, quam ens illud ponat. Hoc etiam patet, quia comparando nihil ad nihil, nulla est distantia. Sic ergo minor secundæ rationis falsa est, intelligendo distantiam infinitam positivè, hoc est in infinitum, excedentem omnem finitam distantiam, & sic oportet intelligere distantiam infinitam in maiori, ad hoc quod ipsa sit vera, non enim potest aliter concludi infinitas virtutis agentis, quæ potest super illam distantiam.

¶ Præterea, minor improbat, sic, quia in una contradictione est maior contradictio, quam in alia, quia plus distat Deus a nō Deo, quam anima a nō anima, quia nulla virtus potest facere de non Deo Deum, nec econverso.

¶ Aliqua autem potest facere de nō anima animam. si autem quælibet esset infinita, nulla posset esse maior, quia infinitum non potest excedi. **¶** Præterea, illa virtus potest super distantiam quæ potest super totum terminum ad quem illius distantie, quia termino ad quæ posito destruitur terminus a quo per terminum ad quem succedentem. Sed terminus ad quem creationis est finitus, ergo non potest concludi ex hoc, quin super ipsum possit virtus finita, ergo & super distantiam. **¶** Præterea, s. Phy. Generatio naturalis est inter privationem, & formam. Sed privatio includit negationem, licet in subiecto, & per consequens, quoniam transitur de privatione ad formam, transitur a negatione ad affirmationem. Sed patet, quod illa generatio naturalis est per virtutem creatam, ergo illa distantia non obstat. **¶** Qualiter ergo sal-

uabitur dictum cōe: quod inter contradictoria est distantia infinita? Rñdeo, simpliciter falsum est accipiendo infinitum pro excedente simpliciter quantumcunque finitum in infinitum. Sed alio modo infinitum potest accipi pro indeterminato, & sic verum est, nulla. n. distantia est ita parva, quin sufficiat ad contradictionem, quantumcunque enim modicum aliquid recedat ab uno contradictoriorum, statim est sub altero, nec est distantia aliqua tam magna, ut si posset esse in infinitum maior maxima, quin ad illam, & eius extrema se extendat contradictio, & isto modo accipiendo infinitum in maiori, minor est falsa. **¶** Ad probationes ergo minoris. Ad primam enim dico, quod non contingit intelligere maiorem ista, dico quod falsum est positivè, verum est autem permisiue, hoc est dictum, quod aliqua distantia ponit maiorem remotionem, quam ista, & una contradictio, quam alia, sed ista permittit quacunque maximam, quia in maxima saluat. **¶** Exemplum, plus perfectionis ponit asinus intensione quam asinus, tamen animal plus permittit, siue saluari potest in aliquo perfectiori, quam sit asinus, quia in homine, & quod sic est maximum. s. permisiue, non est formaliter maximum. **¶** Ad aliam probationem, de quibuscunque contradictorijs, dico quod licet quæcunque contradictoria sint æque impossibile inter se, non eque distantia. plus. n. distat Deus a non Deo, quam albus a non albo, sicut processit prima ratio, quia extremum positivum est maius in comparatione ad negationem. **¶** Per idem patet ad aliam probationem, quod totum ens creatum plus excedit nihil, quam anima ex-

C

D

l. 1. 7. timel.

✱

A cedit non animam, sicut totum ens creabile in se effectus, quod anima tamen quæ in eo possibilis est non anima cum anima, sicut nihil cum toto ente, sed hoc non arguit proportionem. ¶ Ad rationem iuxta hoc factam de improbatione nullius potentie ad aliam potentiam, concedo quod distantia nullius potentie ad actum non habet proportionem aliquam ad illam, quæ est alicuius potentie ad actum, sed hoc est, quia una est distantia positiua inter extrema positiua existens, alia autem non est positiua, quia eius alterum extremum est nihil. positiui autem ad non positiuum nulla est proportio, sicut nec entis ad nihil. ¶ Sed ex ista improportio ne non sequitur, quod virtus quæ potest super illam sit improportio

B tionabilis virtuti, quæ potest super illam, quia positiuum non est improportionale alteri positiuo, nisi propter infinitatem in altero. In alijs autem distantijs sunt improportio, non quia fuerit infinitas in altero, sed quia altera non habuit aliquam quantitatem, secundum quam potuit proportionari. ¶ Exemplum huius, punctus est improportionabilis lineæ, quia non quantus, ergo virtus quæ potest super hoc est improportionata virtuti, quæ potest super illud, non sequitur, nam virtus et virtus nature sunt hinc quantitate virtutis, & per consequens proportionem secundum virtutem, nisi altera sit infinita. ex alia autem parte est defectus proportionis propter defectum quantitatis in alio extremo.

TER TIA RATIO principalis non concludit, quia autem intelligitur in maiori, quod agens secundum alium presupponit effectum primi agentis ut passum in quod agit, & tunc

petit principium. scilicet omne agens aliud a Deo agit in passum præsuppositum, aut intelligitur absolute. scilicet quod absolute præsupponat effectum primi agentis. quod concedo, quia scilicet præsupponit seipsum, sicut agere præsupponit esse, & dicitur ipsum esse effectus primi agentis. ¶ Ad illam introductionem, quæ videtur probare mihi non. scilicet in primo intellectum, dico quod ars, si potest in alia quædam forma, non tamen nisi in accidentale tamen, accidentalis autem necessario requirit substantiam pro subiecto, non sequitur ergo, quod artifex, quia est agens subordinatum, requirit vel presupponat effectum nature ut passum suum, sed quia agit ad tale terminum, qui requirit substantiam, in quâ substantia præcedat non potest ars. ¶ Quod autem hoc non sit ex ordine agentium, patet manifeste, quia natura in actione sua præsupponit effectum nature ut passum, sicut in alteratione præsupponit substantiam. est ergo causa communis ex parte nature & artis in presupponendo substantiam, quoniam agunt ad accedens, quod non potest produci nisi in substantia, si autem alia quæ substantia corporea esset immediate producta a Deo absque actione nature, nihilominus posset ars circa illud passum agere, si esset capax termini artis, ac si effectus nature præcessisset in eo. ¶ Similiter patet, quod ratio ex isto ordine agentium non valet distinguendo plures ordines agentium, nam in ordine agentium naturaliter potest inueniri agens materiale, quod est inferius, & agens immateriale, quod est superius, non tamen sequitur, quod agens materiale præsupponat effectum agentis immaterialis creationis, nec sequitur, si materiale præsupponat effectum Dei immediate in quod

a. l. impro-
portiona-
lis.

a. l. illa.

A quod agat. ergo agens immateriale quod est superius, nihil præsupponit.

QUARTA RATIO non concludit, quia illa potentialitas, quæ est cõis creature siue intelligat obiectiua respectu esse creature, siue subiectiua ad recipiendum, sicut potentialitas, vel ad inhaerendum, sicut forma, vel actus, non sufficit ad inferendum, q̃ actio eius sit cum motu, vel mutatione, sed q̃ illa, si est immanens habet potentialitatem illam prædictam, vel utrâque. Si enim est transiens, eo modo quo est in illo, in quod transit ut in termino, habet potentialitatem alteram, vel utrâque, nec propter hoc est actus tuens, vel taptim transiens, sic motus, vel mutatio.

PRO PARTE opposita goni, velle opi. Auic. qui concedit creaturam posse creare, ut pater. 9. Meta. c. 4. vbi ponit intelligentiam secundam esse causam productiuam tertiam & tertiam quartam. & sic deinceps. Illa autem intelligentia secundo, vel tertio producta creatura est, & productio utriusque creatio est, eo modo quo ipse loquitur de creatione, & creatura. 6. Meta. prout. f. creatio est productio de nihilo. i. post nihil, non ordine durationis, sed nature, prout ipse exponit ibidem, vel de nihilo. i. non de aliquo ipsius producti. f. præsupposito. hoc modo ponit ipse secundam intelligentiam productam a Deo, & tertiam a secunda, nullo præsupposito, & post non esse ordinem nature, licet non durationis, quia non ponit nouitatem. Ratio pro eo potest talis colligi, a causa omnino vna non est immediate effectus nisi vnus;

probatio, quia aliter non erit ratio quare esset distinctio in effectum. quare enim istud productum est aliud ab illo, si causa omnino est vna huius, & illius. Sed primū est omnino vnu in se. ergo cū intelligentie sint plures non erūt immediate ab vno. ergo vna est ab altera. Et si Arist. hic concordaret cū ipso in istis duabus propositionibus. f. intelligentia est producta. i. ens ab alio, licet sine nouitate. & non potest ab omnino simplici immediate esse, nisi vnum haberet concordare secum in conclusione. q̃ Pro hac etiam opi. potest sic argui. quia 1. Met. dicit philosophus. perfectum est vnu quodque cū potest producere sibi simile. Sed intelligentie sunt longe perfectiores subiectis corporalibus. ergo cū corpus possit producere corpus, multo magis intelligentia poterit producere intelligentiam. Sed intelligentia non potest produci nisi creatione, cum non habeat materiam partem sui. ergo &c.

CONTRA istam opi. arguitur sic. Participans aliquam naturam non producit sibi simile secundum illam, nisi applicando illam ad aliud, non enim potest esse homo causa naturæ humanæ absolute, quia sic esset causa sui. sed est causa, q̃ natura humana sit in hoc homine generato. & sic præsupponit materiam, p̃ quā est hic homo, quodcumque autem creatum participat naturam essendi, quia solus Deus est suū esse. ergo nullum creatum potest producere aliquid ens, nisi intelligatur aliqd actioni suæ, p̃ quod productum sit hoc. tale autem non potest intelligi in substantia immateriali, quia ipsa est hoc p̃ formam suam, p̃ quā habet esse. ergo substantia imm-

*In proæ.
sed q̃ Me.
ad si. ex-
presti ha-
betur. 7.
et phi. &
subitatis corporalibus. ergo cū
corpus possit producere corpus,
multo magis intelligentia pote-
rit producere intelligentiam. Sed
intelligentia non potest produ-
ci nisi creatione, cum non ha-
beat materiam partem sui. ergo &c.
soluendo.
primū præ
cipale.*

D

A immaterialis non potest producere aliam substantiam immaterialem, quantum ad simpliciter esse eius. Ista ratio aliqua im-
a. l. præsupponit, q non conceduntur ab omnibus. f. & c.
Secundo distin. 3.
 probata * alibi præsupponit vñi
 l. q non sit hic homo, nisi p materiam, aliud q angelus p suam
 formam sit hic. Similiter quando accipit in maiori, q participans aliquam naturam non potest producere &c. aut hoc est
 ideo, quia necesse est illam naturam participari a producto. & ex hoc q participat ab eo, oportet aliquid præsupponi, cui applicetur. & tunc sequeretur q Deus non posset creare angelū. Tum, quia angelus ille participaret esse. & per cōsequēs oportet præsupponere aliquid, cui applicaretur esse. quod est contra rationem creationis. Tum, quia vt declarat probatio maioris, per illud præsuppositū oportet productum esse hoc, sed p eos angelus non potest esse hic per aliquid præsuppositū, quia per formam suam est hic. Non ergo potest maior esse vera propter hoc, q natura illa communicanda participetur a producto. ¶ Si vero dicatur maior esse vera propter hoc, q agens communicans naturam participat eam. hæc non potest esse ratio, quia in ipso agente non præsupponitur aliquid ipsi esse. tunc enim ipsum produciens nō posset creare. ergo nec oportet in illo, quod assimilatur producenti secundum esse aliquid tale præsupponi. ¶ Item, aut esse participatur tanquam actus aliq̃s alius ab essentia posterior. aut tanquam idem ipsi essentia, siue primus actus rei. si primo modo, nō pbat̃ productum non posse creari, quia & si esse præsuppo-

nat in quo recipiatur. tamē essentia nihil præsupponit, & ita licet participans esse non creetur secundum esse. non probatur quin posset creari secundum essentiam, quæ præsupponitur. si secundo modo, minus haberet propositū, quin esse possit creari. & ita a participante ipsum, sicut ab alio, quia in istis inferioribus quodlibet individuum participat naturam speciei. & tamē illa natura potest esse in vno singulari primus terminus productionis, & in alio singulari principium producendi. Si autem ibi præsupponatur materia, hoc non est propter naturam illam participatam, sed quia forma illa, quæ est pars naturæ participatæ est forma materialis.

IST A E R G O ratione prætermissa sic arguo contra Aui. D
 ex. 3. propositionibus. ¶ Quarū prima est, nullus actus accidentaliter necessario requiritur in creatæ substantiam, tanquam prior necessario ipso termino creationis. ¶ Secūda est ista. Intellectio angeli est sibi accidentalis, ex quibus sequitur q intellectio non necessario requiritur in angelo præcedens substantiam creandam. ¶ Tertia propositio est ista. Ad quodcunque producendum ab angelo extra angelum, necessario requiritur intellectio angeli, tanquam prævia, & sequitur principale intentū. ¶ q nulla substantia potest creari ab angelo. ¶ Prima propositio præuius termino creationis, aut q requiritur, tanquam actus productiuius termini. Aut tanquam formale principii productiuius termini. Exemplum primi. calēfactio respectu caloris geniti in ligno.

A ligno. Exemplum secundi. calor in igne respectu calefactionis ligni. Non requiritur primo modo, quia actus productivus alicuius & actus formalis producti sunt in eodem, ergo ad producendum aliquid extra, non requiritur actus immanens agēti, tanquam actus productivus. Nec secundo modo, quia actus accidentalis non potest esse formalis principium producendi substantiam. Tum, quia accidens necessario requirit potentiam receptivam in essendo. omnis autem forma requirens potentiam receptivam in essendo, si est activa, necessario requirit potentiam passivā in agendo. alioquin forma terminans actionē esset absolutior a materia, quā forma principians actum. quod est inconueniens, quia absolutio a materia perfectionem arguit. sed formalis terminus actionis, non potest esse perfectior formali principio agendi. Tū, quia accidens est imperfectius, quā substantia. 7. Meta. nihil autem est formale principium producendi aliquid perfectius seipso. Si enim uniuoce producat, est semper aque perfectum. Si * aequiuoce, ut aqua oportet, qd sit perfectius. Sed nūquam eo quam imperfectius producere potest perfectius se. ¶ Respondeatur hic, qd accidens in virtute substantiæ potest esse principium producendi substantiam, tantum, quā instrumentum substantiæ, licet non possit in propria virtute. Exemplum de calore, qui est instrumentum animæ in generando carnē. 2. de anima. ¶ Contra hoc arguo sic. Omne instrumentum, vel agens in virtute alterius, aut attingit effectū principalem, vel disponit ad principalem terminum. Sed in proposito neutrum potest dari. non enim potest accidens attingere effectum principalem agentis, vel producentis creatis substantiam. quia si principale agens esset agens uniuocum. tunc non necessario requireret aliquid agens medium inter formam suam & effectum: agens autem aequiuocum est perfectius uniuoco, ergo non necessario requirit tale medium, & per consequens non habet instrumentū, per quod attingat terminū, nec potest accidens esse tanquam dispositio praua, quia nihil præsupponitur creationi, quod disponatur. ¶ Confirmatur istud. quia ubi accidentia sunt instrumenta substantiæ generantis, non attingunt terminum principalem, sed tantum quandam dispositionem præquam, ut patet de qualitatibus alteratiuis elementorum, quæ non attingunt formam substantialem. alioquin qualitas esset principium actiui immediate in materiam receptiuam formæ substantialis, qd est inconueniens, cum non possit recipi nisi in substantia composita in essendo. Nec ergo potest agere accidens, nisi in substantiam compositam. & ita non in materiam primam, vel purā. ¶ Per hoc apparet ad illud qd dicitur. 2. de anima. de calore. Calor enim dicitur instrumentum animæ in generando carnē animatam, pro quanto est principium alterandi in alteratione praua ad generationem, non autem quia in instanti generationis attingat formam carnis, tanquam terminum. sicut nec attingit materiam substantialem carnis tanquam passum. ¶ Contra

palem terminum. Sed in proposito neutrum potest dari. non enim potest accidens attingere effectum principalem agentis, vel producentis creatis substantiam. quia si principale agens esset agens uniuocum. tunc non necessario requireret aliquid agens medium inter formam suam & effectum: agens autem aequiuocum est perfectius uniuoco, ergo non necessario requirit tale medium, & per consequens non habet instrumentū, per quod attingat terminū, nec potest accidens esse tanquam dispositio praua, quia nihil præsupponitur creationi, quod disponatur. ¶ Confirmatur istud. quia ubi accidentia sunt instrumenta substantiæ generantis, non attingunt terminum principalem, sed tantum quandam dispositionem præquam, ut patet de qualitatibus alteratiuis elementorum, quæ non attingunt formam substantialem. alioquin qualitas esset principium actiui immediate in materiam receptiuam formæ substantialis, qd est inconueniens, cum non possit recipi nisi in substantia composita in essendo. Nec ergo potest agere accidens, nisi in substantiam compositam. & ita non in materiam primam, vel purā. ¶ Per hoc apparet ad illud qd dicitur. 2. de anima. de calore. Calor enim dicitur instrumentum animæ in generando carnē animatam, pro quanto est principium alterandi in alteratione praua ad generationem, non autem quia in instanti generationis attingat formam carnis, tanquam terminum. sicut nec attingit materiam substantialem carnis tanquam passum. ¶ Contra

* B. ex d. his sic coligitur de materia composita non diato in prima, sed aliol denia in perfecta (ut prima sita) esset in materia nuda.

tra

Atra istam rationem instatur per
 8. 64. 2. illud. 7. Meta. c. 5. Domus extra
 fit a domo in mente. & tamē do-
 mus extra habet verius esse do-
 mus, quam domus in mente, quia
 domus in mente habet esse di-
 minutum respectu domus ex-
 tra, sicut ens cognitum est dimi-
 nutum ens respectu entis real-
 is. ergo imperfectius. s. habens
 esse in cognitione potest esse prin-
 cipium producendi perfectius.
 Et applicatur istud exemplum
 ad propositum sic. sicut se ha-
 bet domus in mente ad domū
 extra. ita se habet angelus cog-
 nitus in cognitione angeli ad an-
 gelum extra. sed secundum phi-
 losophum a domo in mente fit
 domus extra. ergo ab angelo co-
 gnito in intellectu alterius ange-
 li. potest fieri angelus extra. non
 ergo accidentalitas cognitionis
 angelicæ prohibet substantię in-
 tellecte creationem. ¶ Ad primū
 dico, quod aliud est loqui de verio-
 ri, seu perfectiori esse simplici-
 ter. & de veriori seu perfectiori
 esse huius. lapis enim in mente
 diuina habet esse simpliciter ve-
 rius & perfectius, quam lapis ex-
 tra. quia obiectum vt cognitū
 dicitur habere illud esse quod
 habet ipsa cognitio, vnde secun-
 dū Aug. super illud Io. 1. Quod
 factum est in ipso vita erat. Res
 cognita est in verbo vita crea-
 trix. & hoc ideo, quia cognitio
 eius est realiter vita creatrix, quā
 enim de cognito dicitur obie-
 ctive, hoc in ipsa cognitione
 oportet inueniri realiter. lapis ta-
 men in intellectu diuino nō ha-
 bet verius esse lapidis, quam la-
 pis extra, alioquin aliquid intrin-
 secum realiter Deo est etiam
 formaliter, & proprie lapis. ¶ Ad
 propositum, domus in intelle-

ctu artificis dicitur habere illud
 esse quod formaliter habet ipsa
 cognitio domus. Sed ipsa cog-
 nitio est simpliciter perfectior, quā
 forma domus extra, quia cog-
 nitio est quadam perfectio natu-
 ralis animæ. forma autem do-
 mus extra vel * nō est realis, vel si
 est multo imperfectior, quā illa
 cognitio. ¶ Si ergo patet ad ar-
 gumentum, quia domus extra
 dicitur fieri a domo in mente
 quia fit cognitione domus in
 mente, tanquā a principio for-
 mali. & illa cognitio domus est
 simpliciter perfectior domo ex-
 tra, ipsa etiam domus infra, pro
 quanto participat esse cognitio
 nobilior est seipsa extra. ¶ Et
 cum dicitur, quod est ens dimi-
 nutum, & domus extra est ens rea-
 le. Dico quod cognitio eius est ens
 reale, & perfectius ens quā do-
 mus extra. domus etiam in me-
 te participat nobilior esse reale,
 quā fit illud esse extra. Et sic
 intelligendum est illud Aug. 6. D-
 trini. 10. vel 11. s. quod superius ha-
 bet nobilior esse in se, quā in
 intellectu. e conuerso autem interius
 habet nobilior esse in intellectu.
 & tu, quā in seipso, hoc intelligē-
 dum est de illo esse, quod for-
 maliter est ipsius cognitionis, &
 participatiue ipsius cognitio. ve-
 rius est tamen, quod domus extra
 habet verius esse domus, quā
 domus in intellectu cuiuscum-
 que, sed hoc est esse secundum
 quid. i. esse tale limitatum, nobi-
 lius autem simpliciter esse ha-
 bet in intellectu maxime diui-
 no. ¶ Ex hoc patet ad illud argu-
 mentum a simili. nego enim il-
 lud simile, quia si cognitio do-
 mus sit nobilior domo extra. ta-
 men cognitio angeli in alto an-
 gelo non est nobilior ipso ange-
 lo

A lo in se, quia accidens nō est nobilius substantia. ¶ Et si arguas qd sit simile, quia obiectū utrobique simili mō se hēt ad suam cognitionē, qd natū est esse cā cognitionis sue, ita. s. domus cognitionis de se, si cut angelus de se, cā aut si est æquiuoca perfectior est suo effectu. ¶ Similiter domus est mensura intellectio- nis de ipsa. sicut angel⁹ de ipso, mensura aut est pfectior mēsurato, quia mensuratiū dependet a mensura. ¶ Meta. non ecōuerso. ¶ Respondeo qd domus non est nata habere rōnem obiecti respectu sue cognitionis quantum ad istas condiciones, causare. scilicet notitiam, vel mensurare, qd intellectus qui mouet ab ente, vel quidditate in sensibilibus, nō mouetur ab artificiali, vt artificiale est, quia sic non est ens, nec habet quid, sed ratiū domus est obiectum, quantum ad tertiam cōditionē. s. terminare actū, & ista conditio obiecti non ostēdit maiore pfectionē in obiecto q̄ in actu. ¶ Et si q̄ras, quid est obiectū cātiū & mēsuratiū cognitionis domus, vel alterius artificiali? ¶ Respondeo qd aliquod ens naturale, vel aliqua entia naturalia ex quibus mouetur intellectus ad cognoscendū ordinē, vel figurā, quam artificiale superaddit naturalibus, angelus aut est omni mō obiectū intellectio- nis de seipso in intellectu alterius angeli, & ideo pōt domus esse a sua cognitione, nō sic aut angelus a sua. ¶ Ex hoc patet, qd istud argū non valet, obiectum cognitū hēt esse dimi- nutum, obiectum aut extra hēt esse simpliciter reale, ergo illud intra non pōt esse principium producendi cognitū extra. tā

ista rō bene concludit, si cogni- tio sit minus nobilis, quā forma extra, ergo cognoscens per illam cognitionem non potest producere cognitum extra.

SECUNDA ppositio principalis superius posita ostenditur sic, quia li. 2. dist. 3. probat, qd non repugnat intellectui angeli distincte intelligere quodcunque intelligibile, ēt si intelligibilia pnt esse infinita, & alterius rōnis, ēt adeo desperata, qd nullū eorū est principiū cognoscendi alterū. Nani istis positis ex parte intelligibilis non inuenitur repugnantia ex parte intellectus, quin possit oīa ista, seu quodlibet istorum distincte, & perfecte intelligere. Sed repugnantia est, qd intellectus angeli per vnicum actum intelligendi distincte intelligat illa, si essent infinita desperata modo prædicto. ergo nō repugnat illi intellectui hēre intellectionē aliā & aliā realiter, licet repugnet substantiæ esse aliā & aliā realiter. ergo non oē intelligere possibile illi intellectui pōt esse idem, illi substantiæ. ergo est accidens. ¶ Assumpta videntur plana pter illud. s. qd vnicæ intellectioni finitæ repugnet, quod ipsa possit esse distincte infinitorum obiectorum disperatorū. ¶ Hanc probo tripliciter. ¶ Primo ex finitate intellectionis in se. ¶ Secundo ex finitate intellectus angelici. ¶ Tertio ex finitate essentia angelici. ¶ Ex primo dupliciter. ¶ Primo sic. intelligere vnicum, si esset infinitorum obiectorum disperatorū includeret in se eminenter pfectiones infinitarū intellectionū, q̄ nata sunt haberi respectu illorū obiectorū, nō aut posset illi

Lib. 1. di.
2. q. 1. &
di. 3. eius-
dem & ibi
quod. 14.
& 15. q.
idē quare.

Sco. sup. iij. Sen. B 13

A la eminenter continere in se, nisi esset infinitum intensiue, quod patet, quia ubi ille intellectio- nes essent secundum proprias ra- tiones, ibi esset infinitas perfe- ctionis alterius rationis, pp ob- iecta, quæ posita sunt infinita di- sperata. ergo ubi sunt mō emi- nētiōri, ibi oportet q̄ sit aliqua infinitas, non extensiua, quia il- lā tollit vnitas huius in quo cō- tinetur, ergo intensiua. ¶ Secun- do sic. Omne intelligere finitū determinatur ad certum intelli- gibile, vel ad aliqua certa intelli- gibilia, ita quōd sibi ex se repug- nat, quōd sit aliorum ab illis, vel ab illo, sed istud intelligere si poneretur in angelo respectu infinitorum intelligibilium di- speratorum si essent, non sic de- terminaretur. ergo non esset fi- nitum. ¶ Secundo probatur ex parte intellectus angeli sic, quo- rum potest esse vnum intellige- re, illa possunt simul intelligi, sed intellectus finitus non potest di- stincte simul intelligere infinita obiecta disperata, quia maioris virtutis est distincte intelligere plura disperata simul, quā pau- ca, ergo simul intelligere distin- ctē infinita disperata est virtutis infinitæ intensiue. ¶ Tertio probat dupliciter ex parte obie- cti, siue rationis intelligēdi. ¶ Pri- mo sic, vna intellectio requirit vnā rationem intelligēdi ob- iectiūā formale, & vnum obie- ctū primum. quia si plura sint intellectioes s̄m numerū illorū obiectōrū, sicut mensurata nu- merantur mensuris numeratis pp dependent ā actūalem. ergo istius intellectiois vnicę opor- teret dare vnū obiectū cognitū, & vnā rōnem intelligēdi for-

male, nō pōt autē ēē aliqua alia, c
q̄ essentia angeli intelligentis. il-
la enim vt patet in intellectu
sui est primū obiectū, & prima
rō intelligēdi, & si nō sit simili-
ter in intellectu cuiuscuq;
alterius dabis plura prima obie-
cta. ergo oportet cōcedere plu-
res intellectioes, vel oportet po-
nere, q̄ essentia eius sit primum
obiectū, & formalis rō intelligē-
di quodcunque, quod pōt intel-
ligi ab ipso, sed consequens est
falsum pp duo. ¶ Primo, quia ali-
quod ens infinitū est intelligibi-
le ab isto intellectu, nullū autē fi-
nitū pōt ēē prima rō intelligē-
di infinitū obiectū p̄fecte. ex-
cūdo, quia nihil p̄t ēē rō cogno-
scēdi plura alterius rōis, nisi
eminenter contineat in se oīa
la s̄m cognoscibilitatem, & per
consequens s̄m entitatē. ergo ni-
hil pōt esse principiū cognoscē-
di infinita disperata, si essent. nū-
d
eminenter in se cōtineat illa, et
go essentia angeli cum sit finita,
non pōt esse rō cognoscēdi ta-
lia infinita oīa. sic ergo suppo-
ta tā finitate intellectiois ange-
licę, quā intellectus eiulden-
& essentia, & hoc ex di. primi. q.
de vnitate Dei, sequitur q̄ in an-
gelo pōt esse aliud & aliud intel-
ligere realiter. & nō nisi vna sub-
stantia. ergo eius intelligere nō
est idē suæ essentię, ergo est acci-
dens. ¶ Tertia propositio est cō-
cessa ab Aui. vt patet s̄m modū
ponendi ipsius ibidē. 9. Met. 4.
& tñ hoc pōt declarari, quia na-
tura mere intellectuālis nihil
producit, nisi intelligēdo & vo-
lendo, seu p actū intellectus vel
volūtatis, vel alterū, vel utruq;
non curio, vnde ēē persona diui-
na nihil producit ad intra vel
extra sine actu istarū potentia-
rum.

A tū, si n. natura, ut est prior intellectu esset principii producenti personā, esset in diuinis aliqua persona producta prior verbo, & sic quatuor, si et ponat in angelis aliqua potentia tertia executiva, & alia ab intellectu, & voluntate, hoc non impedit propositū, quia per illā nihil potest produci, nisi virtute intellectus & voluntatis pro eo, quod oē per se agens agit per finē, quem cognoscit, vel inquantū dirigitur a cognoscēte, & ita oē principii per se actiuum, quod non est cognitiuū, ut dirigi in actione sua a principio cognitiuū, saltē hoc planū est, quod illa tertia potentia, si esset, esset subordinata in agendo intellectui & voluntati, & sic non posset ipsam aliquid produci sine actu voluntatis, vel intellectus, & fiat rō. ¶ Ad istā tñ propositionē addēs, quod intelligere non est perfectius, quia pluriū. nā intellectio collatiua lapidis ad lignū non est perfectior cognitione absoluta lapidis, & tñ intellectio illa comparatiua lapidis includit intellectiōnem pluriū, quia comparatiua. ¶ Hæc tñ supponit falsum, ex cuius improbatione patet propositū nostrū. non n. potest intellectus hīc intellectiōne comparatiua lapidis ad lignū, nisi habere rationes cognoscendi virtutis obiectum. intellectio autē absoluta vnius illorum potest haberi per rationē propriā vnius solius tñ, ergo intellectio comparatiua requirit necessario perfectionē maiore in formali principio intelligendi, quod intellectio eius absoluta, effectus autē non maiorem perfectionem requirit in ea, nisi in effectu sit maior perfectio, saltem in effectibus eiusdem rationis. ergo &c.

AD RATIONES pro opin. Auic. ad primam, illa propositio, a principio omnino vno non possunt esse immediate plura. falsa est, si intelligatur de omnino vno in re, sufficit enim agere per intellectum & voluntatem distinctio cognitorum, siue distincta cognitio pluriū, ad hoc quod plura immediate producantur ab ipso, & ita * sufficit hic si illa cognitio est substantia cognoscētis, & per consequens non numerata. sicut si non est substantia operantis, sed est accidēs, & numerata. ¶ Ad secundam rationem dicendum, quod propositio philosophi vera est in illis, ubi non repugnat naturæ concitari a simili in specie, sed non quodeunque perfectum in specie posset concitari naturam, quia ipsa natura non est concitabilis extra ab aliquo simili in specie. ¶ Et si arguas. saltē illa erunt perfectiora, quod possunt concitari suā speciem, quam quæ non possunt. ¶ Rñdeo, quod immo in proposito in perfectiora, quia per perfectionem naturæ est, quod non potest concitari nisi ab agente perfectissimo, & modo communicandi conuenienti soli primo agenti. perfectius est autem habere talem naturam sic perfectam, quæ propter suam perfectionem non potest produci, nisi ab ipso Deo immediate, quod habere naturam possibile communicari a natura creata propter sui imperfectionem.

AD QVÆSTIONEM ergo, quia sit difficultas de creatura instrumentaliter, & principaliter. id primo sciendū est, quod aliquid agere principaliter potest intelligi dupliciter. ¶ Vno modo excludendo omnem causam superiorem agentem, ut sic agere principaliter sit agere

a. l. 1. ff.

D

A re independenter a causa superiore agente. Alio modo potest intelligi agere principaliter, id est per formam propriam, & intrinsecam agentis. licet in agendo per eam sit ordinata causa superiori agenti. Si contra causam principalem primo modo dictam distinguatur instrumentum sic, omnis causa secunda potest dici instrumentalis. Si autem contra formam modum distinguatur instrumentum, tunc illud potest dici instrumentum, quod non habet in se formam actiuam in suo ordine, est dependendo in actione sua ab alio superiore, sed tamen agit per actualem motionem alicuius alterius mouentis, ut patet de instrumentis artificis, ut securi, serici, & homini. Quia si instrumentum ponatur proprie actiuum ad aliquem terminum, necesse est ipsum habere formam aliquam intrinsecam

*Et. Vide
Tata. in
hoc loco.*

B uetur a superiore agente. Si enim neutro modo habeat formam actiuam, nullo modo proprie agat. cum enim actus primus sit principium actus secundi, quod nullum actum primum habet in se actiuum in suo ordine, in nullum actum secundum potest in illo ordine, alioquin quodlibet posset poni instrumentum respectu cuiuslibet, & posset dici, quod Deus per mulcam, ut per instrumentum crearet angelum, quod nihil est. Si enim alicui naturae repugnat quod sit principium actiuum aliquarum actionum, non est possibile, quod per potentiam quamcunque sit principium illarum. etsi enim posset Deus absolute creare frigus, non tamen posset per calorem, ita quod calor sit in aliquo ordine causa actiuus respec-

tu frigoris, vel in aliquo exemplo, ubi talis esset repugnancia ad agendum. ¶ Ex hoc patet, quod instrumentum, si proprie agere ad effectum vel habet in se formam actiuam in esse quieto ante motionem, sicut causa secunda, vel habet in se motionem actualem respectu formae actiuam, qua agit in suo ordine agendi, & hoc vel ad terminum principalem, vel ad aliquam dispositionem praeuiam, ut bene uersaliter sit ista propositio vera. Quod instrumentum quod est proprie actiuum, vel agit ad aliquam dispositionem praeuiam terminum principalem, vel per aliquam formam intrinsecam attingit terminum principalem, licet in virtute principalis agentis, & hoc siue illa forma intrinseca praecedat motionem, siue tantum in se habet, dum actualiter mouetur. ¶ Ad propositum patet, quod nihil aliud Deo potest principaliter agere in quacunque actione, sumendo principaliter primo modo, & hoc planum est secundum analogos, qui dicunt Deum principaliter agere in omni actione. Sed sumendo secundum modum complexum est modus dicendi.

V N V S, quod conclusio ista negatiua tenetur sola fide propter auctoritates sanctorum. Nec potest ratione probari. Non enim patet euidenter, quare repugnat creaturae producere aliqui effectum totum & totaliter in solo eius praesupposito, cum quilibet effectus sit imperfectus tali causa agente, & per consequens possit contineri in ea continenter ac per hoc virtualiter, & actiue. ¶ Hoc patet explicando causas effectus, nam illud quod est perfectius forma, est etiam

A perfectius materia, quia forma est perfectior, quam materia. 7. 6. 7. meta. ergo si cā potest habere in virtute sua actiua formā, nō vī repugnare perfectioni eius, quod in virtute sua habeat materiam, & sic totum effectum. Si ēē plures Angeli possint esse eiusdem speciei, vt dr in secundolib. non apparet quare Angelus non potest Angelum producere, sicut ignis ignem. nā vt robique productum habet proportionem eandem ad perfectionem producentis.

ALIO MODO ponit q̄ conclusio negatiua potest ostendi per rōnem, & hoc vīr de qualibet creatura, quia sicut cā materialis, & formalis fm̄ totū genus suum necessario requirit se in uicem in causando rem in esse, nunquam. n. forma est cā formalis alicuius, nisi materia infimul sit cā materialis eiusdem, sic totum genus efficientis cāe, quod includit oē efficiens limitatum, habet necessariam concomitantiam cum materia, q̄rum ad fieri rei. sicut enim forma & materia sunt causae in esse, sic efficiēs & materia in fieri, impossibile est ergo aliquid efficiens limitatum agere ad effectū producendū, nisi simul concurrat materia, quasi principium ex quo requiritur in fieri, in quo recipiat formā, q̄ est terminus formalis actionis, & ex qua vt ex parte constituitur compositum, qd est primo productū. Deus aut nō requirit in actione sua materiam comitantē, quia est supra totū genus causae efficientis, q̄a est agens illimitatū. Rō ista licet dicat pp̄ quid conclusionis s. limitationē efficientis, q̄ determinatissimum ad requirendum ma-

teriam in agendo, tñ istud pp̄ quid non est multū euidentius conclusione, vt patet intuitu.

IDEO dici pōt tertio mō, q̄ creatura non pōt creare principaliter mō prādicto, s. per formā intrinsecā actiua respectu termini in suo ordine agendi, & hoc probatur p rōnem, sed non cōem omni creatura, sed p plures de diuersis creaturis speciales, vt sit prima conclusio ista. Nulla natura mere intellectiualis creata potest creare substantiam. hāc fuit probata supra in improbando opin. Auicē. quia cuiuslibet talis naturae intellectio est accidens, & nihil potest producere, nisi per actum intelligendi, & volendi, qui nō esset necessario prāuius, si posset creare substantiam. nam inter principium actiui perfectū in supposito perfecto, & substantiam terminantem actionem, non necessario mediat aliquod accidens. Secus autem est de Deo, cuius intellectio & volitio sunt essentia eius, & ideo per intellectionē, & volitionem pōt substantiam producere, creatura aut non sic.

Secunda cōclusio est. Nulla forma materialis pōt creari a creatura, quae proportionaliter sic. Forma q̄ creatur prius naturaliter est a cā efficiente, q̄ materia informet. forma materialis non potest esse ab aliqua creatura prius naturaliter, quā informet materiam suam, vel potentiale suum. ergo &c. Probatio maioris, quia si non prius naturaliter, ergo nō accipit esse a cā, nisi illa actione qua subiectum informat, sed illa informatio est mutatio proprie dicta, & ita non creatio, probatio minoris. Nulla creatura pōt formā

In aliquibus originibus ponitur unum extra immedie ante sectionem.

A materiali dare esse absolutum in se, hoc est absque hoc, quod informet suum potentiale, quia si posset sic dare esse, posset & illud conservare, ut realiter virtute creaturæ maneret in aliqua duratione talis forma sine materia. formam autem materiale dico esse omnem illam, quæ ex natura sua necessario inclinatur naturaliter, ut sit actus materiæ, siue sit substantialis, siue accidentalis. ¶ Tertia conclusio est. Nulla forma materialis potest esse principium creandi aliquid, quod probatur, quia sicut in essendo præsupponit materiam in qua sit, ita in agendo præsupponit materiam in qua agat, alioquin terminus actionis eius esset absolutior a materia, quam ipsa forma. ¶ Ex his concluditur suppositum sic. Nullus Angelus potest substantiam creare ex prima, nec accidens aliquid ex secunda, quia accidens a creatura creati non potest, ergo Angelus non potest creare. ¶ Nec substantia materialis potest aliquid creare, quia non potest agere nisi per formam suam accidentalem, vel substantialem, non curo. Nam materia, & si aliquid ens sit, tamen ita infimum est, quod non est principium alicuius actionis productivæ. Forma autem materialis non potest aliquid creare, nec per accidens aliquid potest esse principium creandi aliquid ex tertia conclusione, ergo substantia materialis nihil potest creare, ergo nec immaterialis, nec materialis potest aliquid creare, nec accidens aliquid potest esse principium creandi, ut dictum est ex tertia. ¶ Potest etiam specialiter probari, quia substantia materialis non potest producere materiam, & per con-

sequens nec totum effectum productum nullo præsupposito. hoc probatur sic. quia quod aliquando secundum totum genus suum habet aliquid, quem ordinem ad invicem, quodlibet unius habet similem ordinem ad quodlibet alterius. Exempla de albedo sunt tota species sunt prior nigredine, & quodlibet & quibet. Sed qualibet forma materialis secundum totum genus suum est posteriori origine tota materialis receptiva. ergo quodlibet talis forma est posterior ad quodlibet materiam, sed posteriori origine, vel generatione non est principium producendi modo illo primo, ergo forma substantialis non potest creare materiam. ¶ Confirmatur istud, quia forma materialis dependet in essendo a materia. ergo in agendo non potest esse principium producendi aliquid eiusdem rationis cum materia, ut enim repugnantia, quod in agendo per se dependeat ab aliquo eiusdem rationis cum termino quem producit. ¶ Si in istis de forma substantiali, & qualitate conloquentem eam, quod illa qualitas sequitur formam substantialem generationis, & tamen aliquo modo est causa forme substantialis ipsius generis, licet ergo forma substantialis, & qualitas propria secundum genus suum habeant ordinem, quia forma substantialis est prior, non tamen quodlibet qualibet, immo tamen modo in quo cunctis eodem forma substantialis est prior sua qualitate, si materiam in alio, & alio potest qualitas per se concedere formam substantialem. ¶ Et confirmatur per illud philosophi. 9. metaphysicorum. 7. de potentia & actu, ubi dicitur quod actus simpliciter præcedit potentiam tempore, & tamen in eodem potentia præcedit actum tempore. ¶ Rñ. quod qualiter substantia eiusdem speciei præcedat

a.l. quod,

qui.

A qualitate quamlibet, eo modo quo substantia. In totum genus suum preedit qualitate. In genus suum diffinitione, cognitione, & tpe, hoc est separabilitate. Quia in se est, & sic tripliciter substantia geniti preedit qualitate generantis, licet non tpe. a. t. p. ali, vel actuali duratio extra cam. nec sic intelligit philosophus, ut supponis. Et cum dicis qualitate generantis precedere substantiam geniti, ut ea effectum, falsum est, sed solummodo qualitas est ea qualitatis disponens ad formam substantialem, & pro tanto de quodammodo esse ea geniti, licet hic sit valde extensue. auditoris philosophi non est adpropositum, quia actus, qui est prior tpe oipotencia, non est alius actus materialis, sed simpliciter materialis, ut patet ibidem in fine capituli. R. O. autem procedit de illo actu, quod posterior est enim genus suum totum ipsa potentia receptiva, ideo non valet. Et iterum istud de materia, & conclusio secunda manifesta sunt apud philosophos, quod posuerunt ordinem secundarum earum esse simpliciter necessarium, ita quod forma materialis non potest ab alio agente produci, nisi concurrente materia, tanquam ea necessaria pre-supposita termino productionis. Si quæras an ex dictis potest haberi propositum de anima intellectiva. R. R. deo, quicquid philosophi senserint de ea, accretur, vel non, tangetur de resurrectione, sed ex conclusionibus predictis ostenditur propositum de ipsa non potest creati ab angelo, patet ex prima. nec quacunque natura mere intellectuali creata, patet per idem. nec ab aliqua corporali substantia,

sive per formam substantialem, sive per accidentalem; quia ipsa anima est nobilior quacunque forma substantiali vel accidentali. forma autem ignobilior non est principium actuum ad producendum nobiliorum. sic patet propositum. si quod nulla creatura potest principaliter creare. Dico etiam, quod nec instrumentaliter, ita quod sit instrumentum proprie actuum. quod p. tanto dico, quia forte non omne instrumentum est proprie actuum, ut dicitur inferius. non enim potest esse actuum nisi vel ad dispositionem praeiudicem, vel ad ipsum terminum. in creatione nihil potest precedere quod disponat, non potest autem agere ad terminum, nisi habeat formam actuum in suo ordine, quod licet in virtute alterius possit attingere ad totum effectum, & totaliter talis autem non est aliqua virtus activa alicuius creaturæ, ut est supra ostensum. Intelligendum tamen est pro operum magistris dist. 5. quod si forma accidentalis creetur, ut ponitur de gratia, & charitate, bene potest aliquod subiectum precedere, quod disponat ad illam terminum, si cur hic preedit anima. & licet in tali subiecto non possit esse aliqua dispositio simpliciter necessitans, tamen potest esse dispositio necessitans enim quid, & hoc est ex divina dispositione, & sic potest exponi magister, quod Deus posset dare talem potestatem ministro, ut ipse aliquam dispositionem causaret in anima, quæ esset necessitans ad gratiam, hoc modo quod Deus disposuisset ut sic disposito dare gratiam. Sic etiam organizationis corporis est dispositio ad animam intellectuam necessitans. Et hæc potestas est superior quam aliqua alia, quæ sit iam data ministro ecclesiæ. nihil

Ahil enim operatur minister in anima mediate, vel immediate, ad quod simpliciter necessario conferatur gratia, sicut in alia parte de animatione. Nec oportet imponere magistro, quod senserit Deum posse dare ministro ut ageret ad gratiam attingendo istum effectum, quia minister non est capax istius virtutis actus, quia per gratiam, vel charitatem est anima formaliter accepta Deo acceptatione spirituali, tanquam digna vita æterna. creatura autem non potest habere virtutem actiuam, ut faciat aliquid dignum homini, vel sit acceptum Deo. hoc et patet, quia finis & efficiens respiciunt se mutuo, ita quod superius agens efficit per finem superiorem, ergo quod immediate disponit, vel ordinat ad finem ultimum, immediate est a primo efficiente. huiusmodi est gratia.

B Confirmatur, quia si posset esse ab aliquo agente inferiori, videretur posse esse ad aliquem finem inferiorem. Sed istæ rationes non multum cogunt. prima non, quia creatura potest esse formalis ratio talis acceptationis, ut conceditur de charitate, quare ergo non ita effectiua ratio acceptationis. non videtur ratio. Secunda etiam non valet, quia & si agens primum non agat nisi per finem ultimum, tamen non oportet omne agens inferius in quacunque actione agere propter finem inferiorem ultimum. Angelus enim si elicit actum beatificum, non eligit propter finem inferiorem ultimum, ita ergo posset gratia immediate creari propter finem ultimum, & tamen ab agente inferiori.

Solando AD ARGUMENTA
primum principalia. Ad primum dice-

tur inferius in distinctione ista. q. 5. Ad 2. secundum dicendum, quod illa potest esse aliqua causa quam ponit Aristoteles. & manifestior, sed non precisa. Ad confirmationem dico, quod actiones immanentes habent aliquid quod passum, quia ipsæmet potentia cui immanent est potentia receptiua earum. Ad rationem de adæquatione dico, quod non arguitur de qualitate effectus ad causam, quia impossibile est aliquem effectum esse æqualem Deo, sed ad æquis potest intelligi ibi secundum proportionem ad causam qualem nullus alius potest habere. puta, quia proximus possibilis ipsi causæ, si sic intelligatur non adæquans in maiori, nego eam, tantum enim valet ac si diceretur effectus inferior primo possibilis potest produci a supremo possibili, quod ideo negandum est, quia aliquis inferior non potest totus & totaliter produci, nisi a supremo simpliciter. Ad probationem maioris, dico quod non secundum totam potentiam suam producit, non enim oportet agens secundum totam virtutem suam producere quantum posset secundum illam producere, quando est agens libere, non necessitate naturæ. Et cum ulterius dicitur, tunc perfectior effectus non manifestaret maiorem perfectionem causæ. Concedo, quod quicunque effectus productus totus, & totaliter manifestat æqualem potentiam causæ, sed effectus perfectior eminentius manifestat. Exemplum si ab eodem principio descendunt multe conclusiones ordinata, tota veritas principij causæ est veritatis conclusionis cuiuslibet, & tamen una illarum est altera verior, & eminentius mani-

A manifestat veritatem principij.

¶ Ad alud de annihilare dico, quod solius Dei est annihilare. quia annihilare non est agere positive, sed nō agere, id est nō conservare. solius autem Dei est conservare totam creaturā, & totaliter, & breviter sicut quilibet creatura requirit secundum causam concausantem in fieri. s. principium potentiale, ita super illud non potest destruendo, & per consequens necessario aliquid relinquit, sicut necessario presupponit. Si autem creatio proprie dicta est productio de nihilo, id est, non de aliquo, quod sit pars primi producti, & receptivum formæ inductæ. ita annihilatio est destructio in nihil utroque modo.

¶ Ad probationem * primi de forma naturali patet distinctio. 2. B lib. & 13. quia licet nulla pars formæ maneat, manet tamen aliquid formæ receptivum. quod fuit aliquid compositum.

¶ Ad illam probationem de virtutibus respondeo, quod nulla virtus infusa potest corrumpi in nobis per aliquem actum nostrum, quasi per naturam repugnantiam, sed solum per causam demeritoriam, anima enim peccans demeretur, quod gratia non conservetur in ea, & sic in secundo instanti naturæ propter tale demeritum, quasi præcedens, Deus non conservat gratiam, & sic annihilat.

¶ Ad probationes illas de amicitia & inimicitia, dico quod per peccatum non est aliquis formaliter inimicus, sed tantummodo demeritorie.

¶ Similiter ad illas probationes de fide, & spe, dico, quod fides & spes infusa non cor-

rumpuntur per actum infidelitatis, & desperationis, nisi demeritorie. & si velis, habere aliquid quod corrumpatur per istos actus, tanquam repugnans formaliter, dico quod illud non est, nisi fides & spes acquisita, & bene possibile est per actus nostros induci aliquid repugnans formaliter illis habitibus acquisitis.

¶ Ad ultimum, cum dicitur in virtute, & cetera. Ad intellectum huius verbi, & illorum quæ dicta sunt de * instrumento intelligendum est quod nihil potest agere in quocunque ordine agendi nisi propria virtute. sicut enim dictum est supra, quod nisi habeat formam actiuam & intrinsecam non potest omnino agere, ita etiam, nisi habeat propriam virtutem intrinsecam, quia illa forma est virtus, quod si prius non habuit formam, vel virtutem, & nunc agit in aliquo ordine, oportet quod nunc de nouo habeat formam & virtutem in illo ordine. eadem enim natura manens absque omni mutatione, nullo modo est nunc actiua, nunc non actiua, sed tamen agens dependens ab alio dicitur agere in virtute alterius, quia virtus agentis dependentis non sufficit sine illa virtute, a qua dependet. magis tamen dicitur instrumentum agere in virtute alterius, quam causa secunda, quia plus dependet ab agente superiori illud, quod non habet formam actiuam in esse quieto, sed tantum recipit in actuali motione, quam illud quod habet formam actiuam in esse quieto. Causam est secundam. i. quæ habet formam actiuam

In solutio
ne. q.

B. de in-
strumento

de cā
2. vide in-
fra. di. 6.

q. 5. solutio
do primū

principia-
le.

D.

A actiuam in esse quieto agere in virtute alterius, non est recipere tunc aliquid ab illo altero, sed tantum habere ordinem inferiori ad illud alterū agens in suo ordine simul. Sed instrumentum, id est recipiens formam actiuam in motione agere in virtute alterius est tunc actualem accipere formam ab ea, per quam agit, & ex hoc patet quod causa primæ in causam secundam proprie dictam, quando simul agunt, non est influentia noua, quæ sit creatio alicuius inherens causa secundæ, sed influentia ibi est determinatus ordo istarum causarum in agendo effectum communem. Instrumentum autem

*Doctrina
singularis*

quando agit recipit influentiā proprie ab eo cuius est instrumentum, quia motionem actiuam, & in motione formam per quam agit in suo ordine. ¶ Ex istis patet intellectus maioris, bene enim verum est, qd causa secunda, & instrumentum plus potest in virtute alterius, quam propria, supple sola, præcendendo virtutem alterius, quia virtus eius propria est diminuta, & subordinata alterius virtuti, ita quod sine illa altera virtute agente virtus eius non potest in effectum, tamen non potest in virtute alterius plus, quam in propria virtute, id est aliquid ad quod virtus eius nullo modo se extendit in suo ordine causandi. nunc autem minor, si accipiat virtutem propriam præcendendo virtutem causæ superioris, falsa est in nihil esse potest creatura sine virtute Dei principalis agentis, ideo non valet.

Verum hac sit ratio distinctio sacramenti: scilicet sacramentum est inuisibilis gratia visibilis forma.

M T E R M hæc sit ratio distinctio sacramenti quæ ponit magister. Sacramentum est inuisibilis gratia visibilis forma, qd non vñ, quia distinctio non est nisi eius quod est per se vñum. ¶ 7. meta. Sacramentum non est per se vñū, quia secundū Aug. super Ioan. homi. 8. 1. & ponitur. 1. q. 1. de trinitate. Accedit verbum ad elementum & sit sacramentum, sed verbum & elementum non faciunt aliquid per se vñū, quia vñum est permans aliud successuum. ¶ Secundo, si est forma, aut ergo forma, quæ est altera pars, aut forma exemplaris. Sed non primo modo. patet, quia sacramentum non est pars gratiæ. nec secundo modo, quia exemplatum imitatur exemplar, & participat ipsum, non licet autem gratia sacramentum. ¶ Tercio sic, quia in quibusdam sacramentis non est nisi verbum tantum, quod non est signum visibile, sed audibile tantum, & probatur inferius in sacramento penitentia & matrimonij. ergo male dicitur visibile. ¶ Quarto sic. Vñus rei tantum est distinctio propria. Sacramenti autem assignantur aliæ distinctiones. patet per magistrum in litera. & Hug. & per illud Aug. 1. o. de trinitate. c. 5. Sacramentum est sacre rei signum. ¶ Contra magister in litera. & de consuetudine. 2. sacrificium.

HIC PRIMO videndum est cuius possit esse definitio, & cuius non. ¶ Secundo, ex hoc si sacramenti possit esse aliqua definitio. ¶ Tertio, si hæc de qua quaritur. ¶ Quantum ad primum, notandum est quod cuiuscunque siue entis siue nō entis quod potest cōcipi & * significari potest esse aliqua ratio nominis, quæ explicet explite & distincte illud quod nomen importat implicite, & cōfale, & qualibet ratio talis potest dici definitio, extendendo nomen definitionis, sed definitio proprie dicta non est nisi ratio verum esse significans secundum philosophum. 1. Thopi. & ideo non est quæcunque ratio nominis, sed ratio per quam distingere indicatur verū quid rei. ¶ Non est ergo proprie nō entis, & hoc siue non ens accipitur proprie pro impossibili, qd includit contradictionē, siue pro pura negatione, vel priuatione, quia non ens non hēt quid est. ¶ Nec est rō eius, qd nō est per se vnū. ¶ Et patet ex 7. Met. c. 3. vt argutū est ante oppositū. intelligo aut per se vnū. i. quod est simplex, vel compositū quod est ex per se actu, & per se potentia. Nec ista vnitas impedit, qd definitū includat aliquid tanquam terminū per se dependentiæ suæ vt accidens includit subiectum, vel sicut aliquid quod simul est secum natura, vt relatiuum includit correlatiuum, sed prohibet, quod nihil includatur tanquam per se pars in ipso, quod non se habeat ad aliud in eodem, sicut per se actus, ad per se potentiam, vel pars eiusdem actus vel eiusdem potentie ad aliam partem. ¶ Nec est ter-

tio entis rationis, quod est tantum ens diminutum, quia proprie quid, sicut & ens non comperit nisi enti reali. patet. 5. & 6. Metaph. Nec intelligo hic ens rationis, quod est in intellectu circiter obiectiue, quia si omne vniuersale est in anima, nec illud quod est tantum in intellectu subiectiue, quia sic * intellectio, & conscientia sunt in anima, quæ tantum sunt formæ reales, & in genere qualitatatis, sed intelligo ens in anima, tanquam secundo consideratum, non tanquam primo consideratum, (ad quod considerandum mouetur primo anima a re extra) sed tanquam ens in primo considerato, inquantū consideratum. & tale, vt in summa sit dicere, non est nisi relatio rationis, quia nihil habet p̄ci se esse in considerando, vt considerato, nisi comparatio quæ considerandum comparatur ad aliud per actum considerantis. ens ergo diminutum, vt hic accipitur vniuersaliter, ens rationis. ¶ Quarto, non est quid expressibile per definitionem, de quo non potest haberi nisi conceptus simpliciter simplex, quia s̄m philosophum. 8. Meta. c. 3. definitio est rō longa, & oportet terminum esse rōnem longam exprimentē quid, & quale. distinctio. n. explicat quod definitum importat implicite, ergo oportet qd de definito possint plures conceptus formari, quiditativus scilicet & qualitativus per quos explicatur. ¶ Quinto, non est singularis, quia non potest esse ratio omnino exprimens quiditatem eius, quin illa explicet aliud quod nō pertinet ad quod quid erat esse, vt patet. 2. lib. distinctio. 3. qd de individuatione.

t. c. 14. ¶
t. c. 8.

a. l. inten-
110.

D

t. c. 9.

al. 174.
11.

694.

11. 16. &
ind.

Et in ipso
11. 1. c.
11.

A tione. ¶ Ex his sequitur qd diffinitio proprie dicta est entis positui, per se vnus, realis compositi realiter, vel quantum ad conceptus, vniuersalis, & solius realis.

DE SECUNDO principali videndum est per ordinē, an aliquod istorum quinque excludata sacramēto habere diffinitionem proprie dictam, & secundum hoc iste secundus articulus habet quinque. ¶ Primum non impedit, quod ostendo per conclusiones ordinatas. ¶ Prima est ista. Possibile est Deum aliquem effectum inuisibilem creare pertinentem ad salutem hominis viatoris. hanc nō oportet probare, qā theologo est manifesta ex potentia diuina. ¶ Secundo dico, quod possibile est

B Deum imponere aliquod signū ad signandum istum effectum inuisibilem, hoc patet, quia nos possumus imponere signa ad
*a. l. signi-
 ficans* signandum quodcunque intelligibile a nobis. cum autem signum diuidatur in rememorative, quod est prateriti, & pronosticum, quod est futuri, & demonstratiuum, quod est presentis, possibile est Deum instituire quodcunque istorum signorum ad signandum suos effectus. quod etiam probatur, quia nos possumus quodcunque istorum signorum instituere ad signandum nostros effectus. sic enim instituta sunt a nobis iuramenta promissionis, & signa huiusmodi obligatoria ad signandum nostrum effectum futurum, vel assertoria ad signandum effectum prateritum, vel presentem. ¶ Vltius suppono, quod possibile est Deum determinare se, & disponere vt cooperetur

ad aliquod signum ab eo institutum ad causandum effectum signatum, nisi impediat indispositio eius cui adhibetur. patet quia sicut esset possibile in nobis, quod aliquis instituens signum effectus sui disponeret se semper cooperari huiusmodi signo, nisi impediret ille cui adhiberetur, puta si quis instituat pro signo pacis, vel beneuolentie tactum manus, vel elevationem digiti, vel huiusmodi, posset instituens tale signum determinare se ad semper cooperandum ad effectum signatum, nisi indispositio eius, cui adhiberetur signum impediret. tale autem signum, cui instituens disponit regulariter cooperari, potest dici signum verax, vel certum ad distinctionem signi incerti, vel æquiocui, quod æqualiter habet secum signatum concomitans vel oppositum. proprie tamen dicitur signum efficax, si adhibito signo, sequitur signatum, ordine naturæ & non econuerso. quia si signum sequeretur signatum suum ordine naturæ, & si posset esse signum certum, si nunquam careret illo signato præcedente, non tamen esset efficax, quia nullo modo eius positio efficaciam haberet respectu signati, sed econuerso. ¶ Vltimo dico, quod est possibile Deum ad signandum effectum prædictum, & modo prædicto, scilicet certitudinaliter & efficaciter instituere signum aliquod sensibile. hoc apparet, quia & nos possumus aliquod signum sensibile instituere ad signandum effectum nostrum cum illis conditionibus prædictis, nec solum potuit institui vnum solum signum.

ser.

¶ Sensibile, sed etiam sensibile plura sensibilia includens in se, & hoc, vel eiusdem sensus vel diversorum sensuum. sicut enim ad signandum perfectionem divinam, quæ est essentia simplicissima possumus institueretam orationem, Deus est infinitus perfectè, quæ constituitur ex multis syllabis audibilibus, ita possumus institueret, quod aliqua audibilia, & aliqua visibilia simul signarent conceptum nostrum, puta quod actum benevolentie signarent aliqua verba certà cū aliquo actu manus, vel osculo. ¶ Ex istis sequitur ista conclusio quod ista ratio totalis non est in se falsa, eo modo quo philosophus loquitur de ratione in se falsa. 5. Metaphys. ca. de B falso, scilicet signum sensibile gratiam Dei, vel eius effectum gratuitum, ex institutione divina efficaciter signans, effectum inquam ordinatum ad salutem hominis viatoris. patet enim ex prædictis quod nulla particula istius rationis repugnat alteri, non est autem in se ratio falsa secundum philosophum ibi, nisi partes inter se contradicant. ¶ Ista ergo ratio non est pure nõ entis, puta puri impossibilis, quia nihil est purum impossibile, nisi cuius ratio est in se falsa. ut patet. 1. lib. distin. 2. ¶ Patet etiam, quod ista ratio non est pure negationis, vel privationis, quia includit in se aliqua positiva, quod si supponatur istam rationem esse huius nominis sacramentum, sequitur quod sacramentum non est purum non ens, neque sicut impossibile, neque sicut negatio. ¶ autem ista ratio sit huius nominis

sacramentum, probari non potest, sed oportet supponere ex usu loquentium de sacramento, sicut oportet supponere signata vocabulorum ex usu. ¶ Videntur ergo de secunda conditione, scilicet de per se unitate, vtrum impediatur diffinitionem proprie a sacramento, vel ab habente huiusmodi rationem nominis. ¶ Quod autem ens non vnum per se non sit diffinibile, potest intelligi duobus modis, scilicet, vel quod consistat ex entibus eiusdem generis, vel alterius, quæ tamen non sunt nata constitueri per se vnum, primum tenet nomen entis aggregati, ut cumulus vel acceruus, secundum dicitur proprie ens per accides. patet. 5. Meta. ca. de ente & de 1. c. 17. vno. Neutrum autem horum est proprie diffinibile, primum nõ. D patet. 8. Meta. ca. 10. nec secundum, ut patet. 7. Meta. ca. 2. Sed quantum ad secundum in proposito dicitur quod sacramentum proprie non habet unitatem. ideo non est diffinibile proprie. includit enim multa, ut tangit primum arg. ad oppositum, ex quibus non potest fieri per se vnum. ¶ Sed contra hoc. Licet enim vnum accidens esset in pluribus subiectis, nihilominus illud esset diffinibile proprie, sicut aliud accides, quia illa plura non pertinent per se ad rationem accidentis, sed tanquam additamenta. In * illa autem ratione nominis prædicta, patet quod illud quod dicitur sensibile, ponitur respectu signi, sicut additum, ergo quantumcunque in illo non sit unitas, dum tamen illa alia quæ pertinent ad rationem formalem nominis non impediunt unitatem

1. c. 17.

D

T. c. 7. 8.

c. 15. b. c.

16. & in

de Ri. lib.

4. dist. 1.

ar. 1. q. 20.

a. l. 1. q. 20.

tem

Atem per se, non propter hoc sacramentum erit non diffinibile; ita qd pluralitas de qua arguitur est illorum quæ concurrunt in sensibili signante fundamentum illius relationis formalis quam importat sacramentum. ¶ Dico ergo, qd cum in ratione prædicta formale intelligatur esse signum, & etiam illa quæ per se determinant rationem signi, cuiusmodi sunt ex institutione & efficaciter, alia duo quæ sunt ibi, scilicet sensibile & effectum Dei gratuitum sunt ibi, ut additamentum primum, ut subiectum, siue ut fundamentum, secundum autem ut correlatiuum. pluralitas autem quæcunque, vel subiecti in se, vel correlatiui ad correlatiuum non prohibet relationem esse diffinibilem simpliciter. ergo nec excludit a sacramento

Bhabere diffinitionem propter non unitatem. Ita enim est iste conceptus per se vnus apud intellectum signum ad placitum efficax, sicut est conceptus paternitatis, & sic paternitas posset diffiniri proprie, non obitante non unitate per se subiecti, si paternitas esset in duobus subiectis, & illa poneretur ut additamentum, poneretur etiam correlatiuum paternitatis, ita in proposito.

¶ Tertio dico, qd in ratione nominis prædicta includitur aliquid quod dicitur ens rationis. i. hoc quod est signum ex institutione. nam ista relatio non consequitur fundamentum ex natura rei, quia & si in re sit aptitudo ad signandum effectum signatum, tamen actualis signatio non conuenit sibi, nisi per actum imponentis. restringendo ergo diffinitionem ad quid proprie dictum extra animam, ista diffi-

nitio non exprimit quid sacramenti. ergo non potest esse diffinitio eo modo, quo non est ratio entis completi extra animam, sed eo modo quo, diffinitio exprimit vnum conceptum per se in intellectu, siue ille conceptus sit rei extra siue rationis, bene potest diffiniri. & hoc modo tantum, & non aliter diffiniuntur omnes intentiones logicales. non enim signant quidditates extra animam, sed tantummodo conceptus in anima, sed per se vnus, & sic habere diffinitionem sufficit ad scientiam proprie dictam, alioquin logica non esset scientia. in talibus diffinitionibus etiam inuenitur genus differentia, & proprium eo modo quo logicus loquitur de genere differentia & proprio, quia inuenitur prædicatum in quid & in quale. essenziale, & in quale accidentale conuertibile, & sic in ratione prædicta ponitur signum, ut genus ex institutione, & efficax ut differentia, sensibile vero ut fundamentum relationis, gratia vero vel effectus Dei gratuitus ut correlatiuum. ¶ De quarta, & quinta conditione non oportet immorari. patet enim qd sacramentum secundum rationem nominis prædictam non habet conceptum simpliciter simplicem, nec conceptum singularem, sed vniuersalem.

EX HIS prædictis patet secundus articulus, qd sacramentum, supposito qd eius sit ratio nominis quæ supra posita est, potest simpliciter & per se diffiniri eo modo quo intentiones secundæ sunt per se diffinibiles, & qd absolute nihil repugnat, quin absolute, & verissime diffiniatur, nisi quia proprium

A eius formale est ens rationis, vel
nisi, quia includit aliquid, qd est
præcise ens rationis. Ex isto ar-
ticulo patet corollarie quomo-
de se habeat cognitio quid est,
& si est ordinata. in cognitione
namque si est secundum qd præ-
cedit cognitionem quid est, nō
intelligitur de actuali existen-
tia, alioquin monstratio cuius
medium est definitio, non pos-
set haberi de non existente, cui-
us oppositum vult philosophus
primo posteriorum & 7. Meta.
sed intelligitur si est de ente, cui
non repugnat esse in effectu.
In prima conditione istarum
quinque applicando ad propo-
situm ostensum est de sacramen-
to, si est isto modo, quia osten-
sum est sacramentum esse tale,
cui non repugnat esse in effe-
ctu, & hoc supposito inquireba-
tur in speciali quid esset. Appa-
ret etiam ordo cognitionis eius
quod dicitur per nomen ad si-
cile, quia in prima conditione
istarum quinque præsupponit-
ur quid dicitur per nomen. &
ex illaratione præsupposita cō-
cluditur si est. Et licet idem sit
quid nominis & quid rei in ha-
bentibus quid rei. tamen prius
cognoscitur esse quid nomi-
nis, quam quid rei. primum
enim cognoscitur cognoscen-
do illud nomen esse intelligibi-
le, & significabile, secundum co-
gnoscendo illud esse alieuius
possibilis esse in effectu, & ex ra-
tione eius possibili concipi, &
signari potest concludi aliquid
posse subesse illi conceptui, &
per consequens illam rationem
exprimere verum quid est.

DE TERTIO principali
dico, p eo modo quo potest es-
se definitio sacramenti. vt patet

ex 2. art. hęc est eius definitio. f. G
signum sensibile gratiam Dei,
vel effectum Dei gratiarum ex
institutione diuina efficaciter
significans ordinatum ad salu-
tem hominis viatoris, & in hoc
efficaciter includitur, tam certi-
tudinaliter, quam pronostice, &
hoc accipiendo pronosticium p
signo, non tantum priori dura-
tione signato, sed etiam natura,
hoc probatur vniuersaliter in
his que possunt habere definiti-
onem, eadem enim est ratio
exprimens, quid dicitur per no-
men, & vera definitio. nam se-
cundum philosophum 4. Meta. 1. c. 26.
Ratio quam significat nomen
est definitio. Et hoc apparet per
rōnē qd nomē ipōnit ad signifi-
candum essentiam rei. ergo ra-
tio quę exprimit quid dicitur
per nomen distīctē, & per par-
tes, exprimit distīctē per par-
tes conceptus essentie rei. Ista
autem ratio quę posita est. f. si-
gnum sensibile &c. est ratio hu-
ius nominis sacramentum, vt
suppositum est supra ex vlti lo-
quentium de sacramento. & sa-
cramentum potest habere dif-
finitionem eo modo quo entia
rationis diffiniuntur. ergo ista
ratio est eius definitio, sic ergo
probatur, quia ita est. Qualiter
autem hoc possit esse, taciliter
potest parere, quia ibi ponitur
aliquid pertinens ad genus rela-
tionis * quod est genus in illo
genere, eo modo quo in * relatio-
nibus rationis ponitur genus &
species, puta hoc quod est si-
gnum, & illud determinatur per
differentias huius generis. f. si-
gni, q sunt ex institutione & ef-
ficaciter, & ponuntur ibi duo
addita, sicut vniuersaliter in dif-
finitionibus relationum, & rela-
tuo-

a. l. quo.
Specula --
tio notabi-
lis de dif-
finitione
sacramen-
ti.
B. ex hoc
loco est
ciunt ali-
qui v. d.
c. m. d. d.
c. m. d. d.
c. m. d. d.

A tiuorum. s. subiectum, vel fundamentum, quod intelligitur per hoc quod est sensibile, alterum etiam. s. correlatiuum, quod notatur per hoc quod est gratiam, vel effectum gratuitum.

EX HIS patet solutio questionis. Dicendum est enim, quod illa ratio de qua quaeritur si recte intelligatur, & per aliam non explicata suppleatur, est propria ratio diffinitiva sacramenti, eo modo quo sacramentum est diffinitibile. est enim illa ratio sic intellecta, & suppleta eadem cum ratione praedicta. quod enim ponitur forma debet intelligi pro signo sensibili. eo modo quo imago Herculis dicitur forma Herculis, quod ibi additur visibile, debet intelligi pro sensibili in communi, & pro tanto debet intelligi visibile poni pro sensibili cuiuslibet sensus. quia visus est excellentior omni sensu, & plurimum differentiarum cognitius secundum philosophum.

*In pro-
mo.*

1. Meta. ponitur etiam ibi visibile, pro sensibili siue vno siue pluribus, & hoc pluribus pertinentibus ad eundem sensum, vel alium & alium. Ponitur autem ibi gratia inuisibilis pro effectu Dei gratuito interiori ordinato ad salutem hominis viatoris, quod Vtrum autem gratia ibi sumatur vniuersaliter pro gratia inherente animae subiectivae, an generalius ut expressi supra, ut. s. signi ficer effectum Dei gratuiti &c.

*In diffini-
tione. dist.
8. q. 1.*

in materia de eucharistia patebit. quia ibi res sacramenti non est aliqua gratia accidentaliter inherens animae. suppleri autem debent differentiae specificantes signum, puta ex institutione contra signum signans naturaliter, & efficaciter contra signum equi-

uocum & signum sequens naturaliter signatum.

A D P R I M U M argumentum dico, quod licet fundamentum huius relationis plura includat ex quibus non fit per se vnum, ut probatur de successu, & permanente, tamen non sequitur quin sacramentum, quantum ad suam formalem rationem, sit per se vnum. Et si arguitur contra hoc, quia relatio non est propria se vna, nisi habeat fundamentum vnum. Respondeo, quod si forte hoc esset verum de relationibus realibus, de quibus est dubium, quia forte in multis trahentibus vnam nauem est vna relatio trahentium ad vnum tractum, tamen in relationibus rationis compositio est manifeste falsa, quantumcunque diuersa possunt concurrere in fundamentum vnius relationis rationis. non enim oportet, nisi quod multa ibi concipiantur, quasi in ordine ad aliquod signatum. Hoc patet, quia huius relationis vnum, quod est signare mustum bonum bene potest esse fundamentum totum istud. s. circulus cooperatus folijs hederæ in cruce politus &c. ita etiam multa orationes contextæ. vel vna ratio ex multis syllabis, quæ nihil vnum per se faciunt sunt fundamentum vnius relationis huius, quod est signare Deo inesse aliquem, sibi intrinsece insunt, cum tamen illud signatum sit vnum, & idem simplicissimum. Ad argumentum secundum & tertium, patet ex dictis in explicatione definitionis magistri. Ad ad quod potest patere ex illis, quod quod vna definitio non exprimit, alia exprimit, ut sic ex omnibus colligendo, quod sparsim inuenitur in singulis

possit

A possit haberi vna diffinitio completa, qualis est illa supra posita.

QVÆSTIO III.

Utrum pro tempore cuiusque legis a Deo data debuerit institui ali quod sacramentum?

AB I T O de sacramenti quiditate q̄ro de eius institutione. Vtrum pro tempore cuiuscunque legis a Deo data debuerit institui aliquod sacramentum.

¶ Quod non, quia non legimus de aliquo sacramento instituto a Deo pro tempore legis naturę, sacramentum autem non potest institui nisi a Deo, secundū eius diffinitionem. ergo &c.

¶ Confirmatur per Grego. moral. 4. lib. & ponitur de consec. distin. 4. Quod apud nos valet aqua baptismi, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel p̄ maioribus virtus sacrificij, ergo non fuit apud eos sacramentum. Sed maior videtur esse necessitas pro aliqua legeratio sacramenti contra morbum quam aliquod aliud.

¶ Item, Deus non est causa, nec dat directē occasionem errandi homini. Sed in sensibilibus esse salutem est directē occasio errandi, quia scilicet credendi aliquid numinis esse in talibus sensibilibus, & per consequens idolatrandi, ergo Deus non instituit aliquod sensibile, vti in eo, vel per illud esset salus querenda. ¶ Item Deus non immediate, sed per ministrum aliquam legem dedit, patet de lege moysayca per totum, ergo similiter de lege euangelica videtur.

deretur quod institui potuit, vel ordinari illud sacramentum per alium ministrum, & non necessario immediate a Deo.

¶ Item cum plures leges fuerint a Deo data, si cuiuslibet tempore fuerit sacramentum a Deo institutum, ergo aliud, & aliud: quia si sacramentum legis prioris remansisset tempore legis posterioris, non fuisset aliud institutum pro lege posteriori. Sed consequens est inconueniens, quia vox semel imposita ad significandum semper manet significatiua eiusdem. ergo multo magis signū semel a Deo impositum semper manet significatiuum eiusdem.

¶ Contra Augu. contra Faustum. 19. In nullum nomen religionis coagulari possunt homines nisi aliquorum signorū, velut sacramentorum visibilium, D consortio colliguntur.

HIC QVATVOR sunt videnda. ¶ Primo, quod sacramentum aliquod fuit institutum. ¶ Secundo, a quo, quia immediate a Deo. ¶ Tertio, an pro tempore cuiuscunque status via post lapsum. ¶ Quarto, an aliud, & aliud pro statu alterius, & alterius legis. De primo dico, q̄ sacramentum debere institui non potest probari necessario, neque a priori, quia Deus extra se nihil agit necessario, neque a posteriori, sicut a fine, quia absolute possibile esset effectum inuisibilem haberi sine tali signo. ¶ Sed quod congruum fuerit sacramentū institui, probatur ratione similis illi, quę posita est in precedente. q. in 1. articulo probante possibilitatem sacri. Congruū. n. est effectū inuisibile cāndū a Deo ordinando. Sco. sup. 4. Sen. C tem

Atem hominem ad salutem signari per aliquod signum sensibile, ut viator inquirens cognitionem ex sensibilibus effectum illum inuisibilem certius cognoscat, nec solum congruit esse signum huius effectus quasi speculativum, per quod scilicet possit haberi conceptus in intellectu de illo signato, ut homo signat naturam humanam, sed signum quasi practicum, scilicet quod signat signatum esse vel fieri, nec adhuc signum practicum dubium, seu æquiuocum, vel incertum: quia, & si per tale signum duceret homo in cognitionem fieri huius effectus, non tamen appeteret illud signum sibi adhiberi propter incertitudinem signi respectu fieri signati. ergo talem effectum signari per signum practicum certum & efficax, fuit congruum, ut & hoc ex tali signo effectum cognoscat, & in tali signo effectum ardentem quærat, nec tamen congruit signum illud esse certum certitudine demonstratiua, sed quasi, ut in pluribus. Sicut enim in speculabilibus aliquod signum est certum & necessarium, aliquod ut in pluribus, primo postea. sic posset signum practicum habere certitudinem, quasi necessariam, si ipsum vniuersaliter, & quasi necessario comitaret fieri effectus, vel certitudinem, ut in pluribus, si ipsum comitaret effectus, ut in pluribus. non fuit autem congruum esse signum aliquod certum sensibile primo modo, quia cum illud signum sensibile debeat adhiberi ab homine, sequeretur quod in potestate hominis esset signum aliquod, ad quod Deus vniuersaliter caret illius effectum inuisibilem, quod auferret a suscipiente debitam

preparationem, sufficeret enim sibi quod qualitercunque indispositus illud signum susceperet. ¶ Congruit igitur effectum talem inuisibilem significari per signum sensibile practicum certum certitudine, ut in pluribus. id est semper, nisi indispositio suscipientis impediatur, & hoc signo naturaliter precedente fieri signati, ut si susceptio signi sit quasi dispositio ad signatum. ¶ Has autem omnes condiciones, quod scilicet sit practicum certum, ut in pluribus, & precedens naturaliter fieri signati intelligo per hanc conditionem efficax. Tale autem signum non potest esse aliquod sensibile significans naturaliter, quia nullum sensibile habet efficaciam naturalem ad effectum inuisibilem. ergo congruit, quod sit signum institutum suae impositioni. ¶ Sic ergo habetur secundum totam rationem sacramenti, quod congruum fuit sacramentum institui propter cognitionem, & desiderium curandum in viatore respectu effectus inuisibilis, & hæc est ratio, quam tangit magister in littera, scilicet propter eruditionem alias duas rationes tangit propter exercitationem, & humilitationem, quam expositionem tangit in littera, & ista tres rationes concludunt rationem institutionis sacramenti ex parte cuiusque personæ priuata. ¶ Est etiam alia ratio, quæ tangit illam congruitatem ex parte totius ciuitatis. Congruum est enim omnibus viatoribus vnius sectæ aliquibus signis exterioribus communicare, & conuenire, per quæ etiam ab alijs aliter sectæ distinguantur. Nam ex talibus signis noscet homo quis est iuxta sectam, & quis alio-

A rius. Hoc autem expedit, quia qui sciunt se eiusdem sectę iuvant se mutuo ad observationem eius, & qui sciunt se dissimilis sectę vivant se mutuo, tanquam mutuo se impediētes. tale autem signum vnitivū eorum, qui sunt eiusdem sectę, & distinctivum ab alijs, expedit esse practicum respectu alicuius effectus inuisibilis pertinentis ad observationem sectę. ¶ Sic ergo patet, quod necessitas probari non potest, sed congruitas probatur per rationem, factum autem probatur per auctoritatem, ut tangetur in quarto articulo, quia auctoritates non loquuntur de sacramento in communi sumpro, sicut hic adhuc tractatur, sed loquuntur in speciali de tali & tali sacramento talis vel talis legis.

DE SECVNDO dico, quod aliunde signum practicum habet quod significet practice signatum, & aliunde, quod sit certum signum, quod patet. quia possibile est quandoque aliquē nō veracem uti illo signo, signationē enim habet ex institutione, sed quod sit certum, non habet nisi ex determinatione alicuius causę cooperantis illi signo ad causandum significatum. verbi gratia, si ab aliquo legislatore instituitur in politia sua pro signo pacis tactus manus, vel huiusmodi, & si ex ista impositione hēt itud signum quod practice significet pacem, tamen si alius non verax potest uti illo signo, istud signum non est certum ex impositione legislatoris, sed remanet æquiuocum, quandoque seruum, quā habet concomitans signatum, quandoque falsum,

falsus enim vitur isto signo, siue signatur sicut vteretur signo speculatio benevolentie siue signatur, dicendo, concedo tibi dilectionem meam, habes aliud scilicet oppositum in mente.

¶ Ad propositum, sacramentū & practice significat effectum practicū causari in illo, cui adhibetur, & sic signatur quod est signū certum, ut in pluribus, siue regulariter quantum est ex parte eius.

¶ Quantum autem ad signationem possibile esset, quod institueretur ab aliqua creatura, quia sicut posset homo imponere signum speculativum effectus Dei, ut patet de ista oratione, Deus causat gratiam in anima, ita posset imponere signū, quod practice signaret Deū inuisibiliter agere, sed non posset dare illi signo, quod esset regulariter certū, non enim potest dare certitudinē alicui signo practico, nisi in cuius potestate est posse causare signatum illius signi.

solus autem Deus potest se determinare ad causandum effectum sibi proprium, ergo solus Deus potest dare certitudinem signo practico sui effectus. Sic ergo patet, quod a Deo solo potest institui sacrum quantum ad signū certum. In quantum autem absolute est signum practicum posset institui ab aliquo alio, sed non congruit, quia institutio talis signi esset omnino frustra, cum ex impositione nunquam sine aliquo extrinseco posset habere veritatem, cum non sit in potestate imponentis, nec vrentis. ¶ Nec congruit quod Deus committat inferiori se instituere sacramentum, in quantum certum signum, ne Deus esset approbator signi falsi, vel æquiuoci. potest

A test tamen sacramentum in quā
tum signum, & in quantum cer-
tum ab alio a Deo promulgari,
vt a præcone, sed ista promulga-
tio non est institutio, sed præ-
supponit institutionem. ¶ Ex
isto patet, an sacramentum ex
institutione sua habeat effica-
ciam. si enim intelligatur insti-
tutio præcise impositio ad si-
gnandum practice. dico quod
non, & patet ex dictis. si autem
intelligatur institutio determi-
natio quædam voluntatis ipsius
instituentis ad cooperandum
illi signo, quæ institutio non est
præcise impositio ad signan-
dum practice, sed cum hoc de-
terminatio signi ad veritatem,
& ad certitudinem, hoc modo
ex institutione habet efficaciam,
hoc est quod signatum conco-
mitetur istud signum. Et sicut
in homine esset alius actus rea-
liter, quo institueret oculus,
B vt sit signum reconciliationis,
& alius actus quo determina-
ret voluntatem suam ad istud
signatum causandum signo ex-
hibito, ita est in Deo alius actus
rationis ad instituendum signū
sensibile ad practice signan-
dum effectum Dei, & alius quo
determinat se regulariter ad
cooperandum tali signo regu-
lariter, id est semper, quando di-
spositio suscipientis non impe-
dit. Isti tamen duo actus si-
mul concurrentes possunt dici
vna sacramenti institutio com-
pleta in quantum est signum
certum & distinctum a signo
equiuoco. Quod si hoc est de
ratione sacramenti vti videtur
ex illa particula efficax, sequitur
q̄ de ratione eius proprie di-
cta est, q̄ a solo Deo possit insti-
tui. si autem non est de ratione

eius, quia accedit signo, vt cum
signatum concomitetur ipsi,
vel non: saltem ipsa perfectio
superaddita rationi sacramen-
ti, quæ est veritas, vel consomi-
tas in signando ad rem signatā,
requirit vt instituat a Deo,
siue quod Deus determinet se
regulariter cooperari illi signo.

D E T E R T I O articulo
apparet ex primo. Nam pro
quocūque statu in quo est mor-
bus necessaria est medicina, &
& pro quocūque statu via ma-
xime post lapsum, congruum
est hominem manuduci ad in-
uisibilia per aliquod sensibi-
le, sed in omni statu via ma-
xime per lapsum morbus est
in natura. ergo pro omni illo
congruum est aliquod insti-
tui sacramentum. In specia-
li autem an plura pro tempore
eiuldem legis, & quæ, vel
quot tangetur inferius, hic n-
tantum quantur in genera-
li de quando, sicut de alijs con-
ditionibus pertinentibus ad in-
stitutionem. ¶ Ex hoc ap-
paret, quod in statu patriarculi
* congruit sacramentum,
quia tunc non indiget homo
sensibilibus, vt cognoscat in-
telligibilia pertinentia ad sa-
lutem suam, neque tunc in-
diget * exercitari ad quaten-
dum pertinentia ad salutem,
quia est perfecte consecutus sa-
lutem. ¶ Pro statu etiam in-
nocentia non fuit congrui in-
stitui sacramentum sicut post
lapsum, quia & si tunc * homo
non potuit nisi ex sensibilibus
cognoscere intelligibilia, tamen
nullum sensibile fuit necessa-
rium, tanquam conferens ad sa-
lutem remouendo aliquod im-
pedimentum salutis, vt. si. possit
dici

A dici proprie medicina. An vero matrimonium, quod certum est fuisse in statu innocentiae fuerit sacramentum. de hoc inferius.

DE QVARTO. ¶ Primo oportet videre quomodo sacramentum possit distingui. ¶ Et secundo ad propositum. ¶ De primo sciendum qd sacrm vno modo distinguitur quasi vox in significationes, in sacramentū proprie & improprie dictum.

¶ Alio modo distinguitur, quasi superius in inferiora, & hoc quidem tripliciter. cum n. sit sensibile signans aliquid, vel pōt esse aliud & aliud sacrm, quia aliud & aliud sensibile, vel aliud sacramentū, qd aliā signationē hñs, & hoc duplx, vel simplr aliā respectu alterius & alterius signa

ti, vel fm quid, seu imperfecte aliā respectu eiusdē variati fm magis & minus. ¶ Ad propositū dico, qd in quacunque lege potest inueniri sacramentum distinctum primo modo. In qualibet n. lege, sicut fuit sacrm aliquod proprie dictum ex tertio articulo, sic fuit sacrm aliquid improprie dictum, immo multa talia, puta a principio genuflectiones, inclinationes, & prostrationes ad terrā, & huiusmodi, quæ pnt generaliter dici sacramenta, & ita improprie sacramenta, hæc et poterant esse eadem, & multa alia in lege Moyfi, & Euangelij. ¶ Sed loquendo de sacramento proprie dicto. dico qd debuit esse aliud & aliud in alia & alia lege, & hoc non curando hic de alijs sacramentis, saltem hoc fuit congruum de eo quod instituebatur vt medicina contra morbum originalis peccati. ¶ Debuit etiam esse

in tatione signi & rōne* sensibilibus instituti ad signandum.

¶ Primum probatur non quidem qd signatio eēt simpliciter alia & alia respectu alterius simpliciter. Nam ex quo in qualibet lege fuit medicina contra eundem morbum, non fuit simpliciter aliud quod signabatur per tale sacramentum in alia & alia lege. sed debuit significatio esse alia respectu alterius secundum minus & magis variati. ¶ Quod probatur, quia in processu generationis humane semper creuit notitia veritatis, vt patet p Gre. super Ezech. ergo congruum fuit in lege posteriori signum institutum, euidentius signare signatum, lex autem posterior semper fuit perfectior, quia Deus ordinate agens procedit de imperfecto ad perfectum, lex autem perfectior requirit adiutoria perfectiora ad sui obseruationem, ergo lex posterior debuit habere sacramentum signans perfectiorem gratiam, sic ergo congruum fuit in alia & alia lege esse signationem aliam, & aliam manifestationem in posteriori, & respectu signati* perfectioris.

¶ Ex hoc sequitur, quod debuit esse aliud & aliud sacramentum quantum ad sensibile signans, nam magis congruum est ad signandum perfectiorem gratiam, & manifestius signandum nouum signū imponi, quam antiquum remanere. antiquum enim ex prima impositione nullo modo potuit aliud signare, quam primo. ipsum autem primum seu idem sensibile poni in secunda lege ad aliud signandum, quam primo, vel alio modo

C
a. l. & rō.
ne signa-
tionis.

Quar a
Hug. de sa-
cramētis.

D

a. l. post
rioris.

A do signandum, non erat ita congruum sicut aliud imponi, vt patet etiam in signis practicis institutis a nobis, quod rationabilis est significandum perfectio rem effectum nostrum, & manifestius imponere nouum signum, quam antiquum remanere, aut aliud prius impositum de nouo imponere.

A D A R G V M E N T A.

¶ Ad primum, dico quod Deus non erat causa directe nec occasio idolatrando. non enim instituit illa sensibilia, quasi in eis sit, vel crederetur aliquid minus, sed instituit illa, tanquam signa effectus sui creandi, ex quibus cognitio & directio viatoris

a. l. possit

salutem. ¶ Ad secundum argumentum inferius patebit. ¶ Ad tertium dico, quod nullus alius a Deo erat legislator, nisi sicut per prophetas nuntiatus legem, & ita potuit esse per nuntiatorem sacrorum huius legis, sed non institutor. ¶ Ad quartum, patet ex quarto articulo, quod aliud & aliud fuit institutum sacramentum pro tempore alterius & alterius legis, saltem de illo sacro, per quod fiebat principalis distinctio legis a lege, quia in illo debuerunt homines eiusdem legis & inter se conuenire, & ab alijs alterius legis distinguui.

Q V A E S T I O I I I I.

Verum sit possibile aliquod sacramentum quantumcunque perfectum habere causalitatem actiuam respectu gratiae conferenda.

V T R A V M sit possibile aliquod sacramentum quantumcunque perfectum habere causalitatem actiuam respectu

gratiae conferenda, quod sic. Aug. super Io. homi. 80. & 1. q. 1. De potestate trahere. Quia est virtus illa aquae, ut vt corpus tangat, & cor abluit, & requiritur de aqua baptismali, ergo non illa cor abluit, cor autem anima non abluitur, nisi per gratiam, vel gratiam causam, ergo &c. ¶ Item, magister ponit in littera rationem huius quod est signum gratiae, ita vt eius similitudine gerat, & causa existat, & per hoc assignat diuina sacramenta nouae legis & veteris, quia illa veris erant tamen signa gratiae, ista nouae legis non sunt solum signa, sed causa, ergo esse eam gratiae est conditio completiua in definitione sacramenti perfecti. ¶ Item, in quadam oratione petit ecclesia. Perficiat in nobis domine tua sacramenta, quae continent. ¶ Ex hoc arguitur dupliciter, primo quia petitur gratia, & non petitur impossibile, ergo est possibile sacramenta efficere gratiam, secundo quia in multis sacramenta continere, quod petitur, scilicet gratiam. Non autem continet ea formaliter, patet ergo virtualiter, aut causaliter. ¶ Contra hoc in sermone de cena domini. Sicut inuehitur canonicus per brachium, abbas per baculum, & per anulum. sic diuisiones gentium diuersae sunt traditae a sacramentis. patet quod illa de quibus exemplificat, sunt tamen signa & non causa. ¶ Item, Aug. 83. q. 53. quaedam sunt quae Deus efficit per seipsum, sicut est illa minare animas, ergo & sic causaliter gratiam.

¶ Item, si sacramentum esset causa gratiae aut inuocata, aut equiuocata, non inuocata, patet, quia non potest esse gratia formaliter in sacramento, nec equiuocata, quia causa equiuocata est

simpliciter

A simpliciter perfectior suo causato. nobilior autem aliquid, vel eminentius gratia non potest esse in re sensibili, ut in subiecto eius.

QVÆSTIO. V.

Utrum possibile sit in aliquo sacramento esse aliquam virtutem supernaturalem.

RESPONDETUR. VTRA hoc quaeritur. Utrum possibile sit in aliquo sacramento esse aliquam virtutem supernaturalem, quod licet per Augustinum auctoritate supradicta. Quæ est ista, Virtus aquæ &c. Item, medicina continet formaliter virtutem aliquam actiuam respectu sanitatis. Sacramentum est medicina animæ, & hoc perfecte, ergo &c. Item noua relatio non aduenit alicui sine nouo fundamento, patet quia. 5.

phy. & 7. Non est motus, neque mutatio ad relationem, nisi quia ad absolutum. nunc autem illud quod ponitur signum sensibile in sacramento habet relationem nouam. ergo in illo est aliqua forma absoluta noua. illam dico supernaturalem virtutem nouam. Ad oppositum. Si ponatur talis virtus, non potest poni pertinere ad aliquod genus entis. omnis autem forma absoluta pertinet ad aliquod genus entis. ergo, probatio prima, quia discurrendo per omnia genera non posset pertinere, nisi ad genus qualitatis. Sed nec ad illud. patet discurrendo per omnes species eius non erit habitus, vel dispositio, nec naturalis potentia, vel impoten-

tia, nec passio, vel passibilis qualitas. nec forma, vel figura. ergo &c. Præterea, ad idem sacramentum quandoque concurrunt diuersa sensibilia, ut infra patebit in multis sacramentis nouæ legis. Sed idem accidens reale absolutum non potest esse in diuersis subiectis. ergo non potest esse aliqua vna virtus, quod sit forma absoluta realis in tali sacramento. Vnius autem sacramenti est vna virtus &c.

Item omne accidens reale *a. l. spirituale.* est simpliciter perfectius quocunque accidente naturali, probatur, quia in illud non potest causa naturalis, in istud potest, & ista impotentia non vi esse, nisi per eminentiam effectus. si ergo in sacramentis esset aliqua virtus supernaturalis, illa esset simpliciter nobilior omni qualitate naturali. ergo in verbis sacramentalibus alicuius sacramenti esset aliquod accidens absolutum simpliciter perfectius omni perfectione intellectualis creature, quod est inconueniens.

IN ISTIS questionibus *Tho. in 4. a. l. r. q. 1. in 1. parte illius. q.* est vna opinio tenens partem affirmatiuam.

QVANTVM ad primam questionem dicit, quod omnes coguntur ponere sacramenta nouæ legis esse aliquo modo causas gratiæ. Tum, propter auctoritatem sanctorum. I. Augusti. adductam ad principalem, & aliorum. Tum propter commune dictum quod sacramenta nouæ legis hoc efficiunt, quod figurant. Et secundum istos sacramenta non possunt poni causa gratiæ sine qua non tamen, quia causa sine qua non (quæ nihil potest facere ad effectum efficiendo vel

C 4 dispo-

A disponendo) nihil causalitatis habet supra rem, nisi sicut cā p accidens, sacramentum aut nō est cā gratiæ per accidens. tum quia non poneret in eius distinctione, cum tñ hic ponat magister in distinctione sacri, tum quia illud qđ est p accidens nō pertinet ad artē in Porphyrio.

C. de specio.

Sandī aut de sacris tractantes præcise, vel præcipue tractāt de cālitare eorū respectu gratiæ, patet quia per hoc sacramenta nona legis & veteris distinguunt, vt dñ in litera. Si aut & hæc & illa tñ signarent gratiā, licet ista possent perfectius signare qđ illa, tamen non esset distinctio in ratione causæ & non causæ, nō enim esset distinctio, nisi p aliā & aliam rōnem signandi. quod nullo modo tribuit rationem B causandi, & non causandi.

Qualiter ergo sacm sit cā gratiæ ponitur sic, quia efficiens distinguitur dupliciter. Vno mō ex parte effectus in dispositiū, quod inducit effectum præuiū, & in perfectiū, quod inducit effectum principālē. Alio modo ex parte efficiētis in principale, & instrumentale. Instrumētum aut duplicem hēct actionem, vnam ex natura propria, aliā prout motū est a principali agente, & qñ hēct secundam sibi mul habet & primam, & per secundam attingit ad aliquid ultra illud, ad qđ attingit per primā, alias nō esset instrm, & illud ad qđ attingit p secundam, qđ est eius inquantū motū est vel instrumentum aliqñ est terminus principalis agentis. aliqñ est tñ dispositio ad illū terminū. Ad propositum, aqua per formam suam naturalē hēct operationē propriam, scilicet abluerē, vel madefa-

cere corpus. Vterius autem quantum est instrumentum diuinæ misericordiæ habet effectum vteriozem, non quidem ad gratiam tanq̃ eam attingat & virtute principalis agentis, sed ad dispositionē præuiam, quæ in quibusdā sacris est caracter, in quibusdā est aliquis ornatu animæ proportionatus caritati. Sic ergo sacramentum instrumentaliter non agit ad gratiam, sed dispositiue, quia nec per actionem quæ est eius tanq̃ instrm attingit illa, sed dispositionem præuiam. Et secundum istos istud est consonum dicto magistri in litera, qui dicit, qđ hō non querit salutem a sacramentis quasi ab eis, sed per ea a Deo, hæc enim propositio, denotat causam agentem, per vero notat causam instrumentalem.

SECUNDVM illam opī dicitur ad secundam gōnem, qđ in sacramentis est aliqua virtus supernaturalis, quæ non tantum est ordo ad effectum, quia virtus semper nominat principū agendi, principium autē actionis, vt probatur. s. phys. est dñ qua forma absoluta, & Qualitas tñ sit illa virtus ostenditur per distinctionem, nam virtus quæ est principium agendi semper proportionatur agenti, agens autē principale agit secundum existentiam suæ forme, ideo virtus actiua in eo est forma habens completum effectum instrumentum autem agit, vt motum ab alio, & ideo competit sibi virtus vt proportio nata motui, motus autē est ens incompletum, quasi ens medium inter potentiam & actum. s. phy. & dñ virtus instrumenti, inquantum huic motui

A huiusmodi habet esse incomple-
tum, non fixum in natura. Sicut
virtus immutandi visum est in
aere, in quantum est instrumen-
tum motum a corpore, sed hu-
iusmodi entia imperfecta, quæ
sunt in fieri, solent intentiones
communiter nominari, eo mo-
do quo virtus in aere ad immu-
tandum visum, dicitur intentio colo-
ris. virtus ergo spiritalis, quæ est
in sacramento in quantum in-
strumentum, est in eo quasi in
fieri, tanquam ens incompletum,
sive intentionale. Et si arguitur,
quod in corpore non potest esse, ali-
qua virtus supernaturalis. Res-
pondetur secundum dicta, quod
licet non possit ibi esse virtus
supernaturalis secundum esse comple-
tum, potest tamen ibi esse secundum
esse incompletum per modum
intentionis, sicut exemplificat

B in multis. Primo quidem, quia
sic sermo audibilis est existens
disciplina secundum philoso-
phum in principio de sensu &
sensato, continet quodam mo-
do, intentiones animæ, cuius
cōceptiones quodammodo ex-
primuntur per sermonem. Sec-
undo sic. Virtus artis est quodam
modo in instrumento moto ab
artifice. Tertio sic. In motu
corporis celestis est quodam-
modo virtus substantiæ separa-
te mouentis secundum philo-
sophos. Quarto sic. Semper agit
in virtute animæ, ut dicitur. 11.
de animalibus, & tangitur a Co-
men. 7. met. c. 11.

CONTRA istam opin.

Prima Quantum ad illa quæ ponit ad
primam questionem arguitur
per. Sum. primo sic. Creatura non potest
agere instrumentaliter ad ter-
minum creationis secundum
ipsum, & hoc ut dicit alibi, ma-

xime verum est de substantia C
corporea, cuiusmodi est sacra-
mentum. dispositio autem proxi-
ma ad gratiam, qualis ponit, est
terminus creationis. Minor pro-
batur, quia illa dispositio est sim-
pliciter forma supernaturalis, &
qualibet talis æque non est edu-
cibilis de potentia naturali sub-
iecti recipientis, æque etiam
subiectum est in potentia obe-
dientiali ad quamcunque talē
formam. Item, ista dispositio
respectu gratiæ cum secundum
ipsum sit necessitans respectu
gratiæ, quæ non est impedimen-
tum in suscipiente, sequitur quod
simuliant in anima non indi-
spolita, ista dispositio & gratia.
ista ergo dispositio fit in instan-
ti, sicut & gratia.

Hoc etiam patet, quia non
est successio in inductione ali-
cuius formæ, nisi penes partes D
mobilis, vel penes partes ipsius
formæ, neutrum autem est hic.
Primum non, quia subiectum
est indivisibile. secundum non,
quia tunc gradus formæ non
possent esse, nisi talis dispositio
fieret continue maior, & mi-
nor. sed possibile est in aliquo
suscipiente sacramentum mi-
nimam dispositionem induci, si-
cut & minimam gratiam infun-
di. ad istam autem gratiam non
requiritur, nisi minima disposi-
tio, non est ergo ibi successio pe-
nes gradus, secundum quos di-
spolitio successiue inducatur.

Pater etiam tertio illa pro-
positio, quia instrumentum non
agit, nisi in virtute principalis
agentis. ergo si instrumentum
non potest agere, nisi in tempo-
re ad istam dispositionem, sequi-
tur quod Deus agat in tempo-
re, vel successiue ad eandem,
confe-

B. Quid
sit educi
de poten-
tia mate-
ria vido
Gabriel.
1. q. 4. sub
sine qua-
stione.

A consequens vñ inconueniens, tum propter infinitatem potentie agentis, tum pp summā capacitatem suscipientis non habentis contrarium. sic ergo sup ponatur ex istis tribus probationibus, q̄ illa dispositio prauia ad gratiam quam ponit in ducatur, vel induci possit in instanti. Sacramenta aut non pnt hñe actionem suam in instanti. Probatio, quia communiter in sacramentis requirunt verba multa, vt patebit inferius, illa autem non possunt habere esse in instanti, ergo in tēpore. quare nec agere actione sua naturali, ergo nec supernaturali. quia secundum eos quando instrumentum habet actionem excellentem suam virtutem, habet etiam actionem propriam.

B Si aut fingatur aliquam vnā syllabam totius orationis instrumentalis hñe esse in instanti, qđ iō fictio est, quia formatio huius syllabæ est cum motu locali aeris, & motus non est in instanti. Adhuc non saluatur propositum, quia aut illa esset prima syllaba, aut vltima, aut inter media, quæcunque ponatur, ex quo illa habet actionem, & dispositionē illam quæ caulatur in instanti, & nulla alia, sequitur quod illa sola sufficeret, & inter omnes alias haberet rōnem sacramenti. quia omnes alie præter illam nec instrumentaliter, nec quocunq; mō agūt dispositionem illam prauiam, qđ est inconueniens, quia in tali oratione sacramenti nulla vna syllaba ponitur sacramentum, sed tota oratio. Quod si vltraingas vltimam syllabam esse in tēpore cōpletive, & hñe actionē istā quæ attribuitur sacramento non in

virtute propria, sed in virtute omnium præcedentium, sicut vltima gutta in virtute omnium præcedentium cauat lapidem. 3. phy. Hoc nihil est, nunquam enim in talibus vltimum cōpletive caulat effectum in virtute præcedentium, nisi quia præcedentia dereliquerunt aliquā dispositionem prauam ad illum terminum. hic aut syllaba præcedentes nullam dispositionē talem relinquunt ante vltimam. ergo &c. Item, in aliquo sacro. i. eucharistia non vñ ita cālitas esse possibilis, & hoc siue loquimur de sacro pleno. i. eucharistia iam consecrata. vel de ipsa consecratione sacrali, q̄ est via ad sacramentū. Nā primo mō loquendo, species illa panis non vñ esse cā initialis attingendo effectū. i. existentiam reale corporis Christi, neque aliquā dispositionem ad illum effectum. De consecratione etiam patet, quia illa verba prolata non attingunt transubstantiationem, quæ est terminus principalis huius consecrationis. cum illa transubstantiatio non fiat, nisi virtute Dei infinita, quod æque vel magis patet, qđ de creatione. neq; attingit aliquam dispositionem prauam ad illā transubstantiationē, quia aut illa dispositio esset in pane, aut in Christi corpore, neutro modo pōt dari, non enī in corpore, quia iam nō esset dispositio, nec in pane, quia cum illa dispositio esset necessitans ad transubstantiationem, esset in eodem instanti cum transubstantiatione, & tunc in illo instanti esset panis, quia quando est dispositio est & eius subiectū. simul ergo esset panis in eodem instanti in quo est illa dispositio &

A tio & transubstantiatio. qđ inclu-
dit cōtradictionē. ¶ Similiter pu-
ra fictio vř esse, qđ p ista verba.
hoc est. n. corpus meū, magis al-
teretur realiter panis, qđ per alia
verba prolata. s. iste panis est al-
bus, & humōi. cum sōnus nō ha-
beat virtutem aliquā ad causan-
dam alterationem realem in pa-
ne. ¶ Possit et argui vt prius,
quia illa verba sacramentalia ha-
bent esse in tpe, ergo & actionē
sua p̄cise in tpe, illa aut dispo-
ad eucharistiam, si fingatur, non
pōt poni causari in tpe propter
similes probationes, qđ supra ta-
cte sunt in secundo arg. ¶ In pro-
posito et est ratio specialis, quia
verba consecrationis eucharis-
ticæ non possunt habere actionē
nec respectu transubstantiatio-
nis, seu dispositionis necessario
ad transubstantiationem, quia
B non prius agunt circa passum,
quam tangerent ipsum secundū
1. 1. 4. & eos & fm philosophū. 7. Phy. de
1. 4. inde. similitate agentis, & passi, nunc
autem in initiatō complete prola-
tionis, nondū species illorum
verborum tangerent speciem pa-
nis, quia multiplicatio soni, &
seniatio non fit nisi in tpe fm
philosophum in defensu & sen-
a l. tit. * dubitatione pen. ergo per tem-
pus post instans vltimum com-
plete plationis verborum non-
dum transubstantia facta est,
nec dispositio p̄auia ad ipsam,
ergo panis per totum tps per-
manet, qđ est contra coem op.
de eucharistia. ¶ Quarto argui-
guitur qđ ista op. ponit plurali-
tatem sine necessitate, quod est
cōtra doctrinam philosophorū,
pater primo Phy. de op. Melissi,
& eius cōmēdatione vltra Ana-
xa. & 3. de anima. & 8. Phy. qđ na-
tura nihil facit frustra. semp. n.

si sufficit paucitas ad saluandū, C
apparentia est magis ponenda, Idē r. co.
sed talem dispositionem fieri in i. c. g. o.
sacris omnino videt̄ superflūū.
Nec huius pluralitatis videtur
esse aliqua necessitas, vt patet in
eucharistia, qđ purissima fictio
vř esse, ponere ibi aliquam di-
spositionem precedentem, vel
inter species panis, quæ sunt sa-
cramentum, & inter existentia
corporis Christi, quæ est res si-
gnata. ¶ In aliis etiam sacra-
mentis hoc probatur: nam in il-
lis quæ non imprimunt chara-
cterem nulla necessitas videtur
ponendi illam dispositionem,
quæ dicitur ab illis ornatus, im-
mo hoc videtur esse contra cō-
munem doctrinam theologo-
rum. In quibuscunque enim
sacramentis imprimitur dispo-
sitiō ad effectum principalem,
si propter obicem in sulcipien-
te non cauatur tunc effectus
a l. fina-
1. 5. * principalis, cessante obice suf-
ficat dispositio ad illum effec-
tum principalem. apparet in
sacramētis imprimētibz cha-
racterem, quæ propter hoc nō
sunt iterabilia, sed in ficte pe-
nitente, cessante fictione, nihil
est quod sufficiat ad effectum
vere penitentię, alioquin non
oporteret talem ficte confessum
de eisdem peccatis alias confi-
teri. ergo in tali sacramento
nulla imprimi dispositio qua-
si necessitans ad effectum sacra-
menti.

CONTRA OPI. ISTAM.
Quantum ad secundam qua-
stionem arguo sic. primo. Illa
virtus supernaturalis, si sit in
sacramento, aut est ibi indiui-
sibiliter, id est aut tota in toto,
& tota in qualibet parte, aut
tota in toto, & pars in parte.
non

A non primo modo, quia inter omnes formas peritientes materiam sola intellectiua ponitur talis. Non secundo modo, quia tunc extenderetur per accidens in subiecto, quod est contra rationem virtutis spiritualis. Item, in sacramentis communiter requiruntur verba multa, ut patebit inferius. vel ergo in qualibet syllaba esset eadem virtus omnino, vel in alia esset alia & alia virtus. Si primo modo oporteret dicere quod idem accidens migraret de subiecto in subiectum, & maneret postquam subiectum deficit. Si secundo modo * poneretur, quod sacramentum consistens in tota oratione non haberet aliquam virtutem unam. ¶ Et si dicas, quod habet aliquam virtutem aggregatam ex multis virtutibus multarum partium. hoc im-

B probatur per argumentum tertium contra opi. ad questionem precedentem, non enim esset dare, quae istarum virtutum esset principium causandi illum effectum spirituales in anima. nec videtur probabile, quod sacramentum unum formaliter, cum huius ratio formalis sit ex ratione virtutis supernaturalis, habeat tot virtutes supernaturales aggregatas. ¶ Item, quare quando ista virtus supernaturalis causatur in illo sensibili pertinente ad sacramentum. ¶ Aut ante applicationem ad actum, siue usum. ¶ Aut in ipsa applicatione. Si ante, ergo causatio eius est pure miraculosa, quia est per actum diuinum, & non per aliquam dispositionem perpetuam, siue firmatam cum ecclesia. nam non sequitur ad aliquid, per quod possit dici quasi consequens naturaliter sine miraculo. sicut de

*a. l. sequens
98107.*

animatione. Si vere causeretur in applicatione ad usum, videtur inconueniens. nullum enim instrumentum formaliter est ideo aptum ad usum, quia virtus eo uti instrumento, patet hoc inducitur, & ratione. Nam idoneitas instrumenti praecedit naturaliter usum instrumenti, ut instrumentum est. Non enim quia imergo puerum, siue utor aliquo sensibili ad actum sacramenti, ideo recipit illam virtutem spirituales, non est ergo dare quod recipiat. ¶ Ultimo arguitur sicut prius, quod hinc ponitur pluraliter sine necessitate, non enim patet aliqua necessitas talis virtutis, quae habetur in sacramento, neque secundum rationem naturalem manifestum est, neque secundum fidem. quia sicut sequenti ratione naturale non sunt ponenda plura, nisi quia ratio naturalis concludit. ita sequenti fide non sunt ponenda plura, quod veritas fidei requirat. veritas autem fidei non requirit ponere tale virtutem supernaturalem in aqua, vel in verbis, ut patebit inferius. nec aliqua ratio cogit ad istam pluralitatem. ergo &c. ¶ Exempla quae adducta sunt de virtute recepta in instrumento non concludunt. ¶ Primum de sensibili sermone accipit manifeste falsum. nam sermo audibilis non habet in se formaliter aliquam intentionem animae. quod probatur, quia sermo non impositus ad signandum nullam tale formam habet in se, patet hoc omnibus. per impositionem autem non recipit aliquam absolutam formam, nec relationem, nisi forte rationis. ¶ Hoc etiam probatur aliter, quia eodem existente agente principali, & instrumento sufficienti sequitur eadem actio.

Sed

A Sed si latinus proferat verba latina greco, idem est agens principale & instrumentum, quod esset si loqueretur alij latino, tamen non sequitur effectus, quia nullus conceptus causatur in greco audiente. ergo ille sermo non erat instrumentum ex se ad causandum animæ conceptum in audiente. Fallit ergo exemplum pro tanto, quod sermo audibilis est signum rememorationum respectu conceptus, ita quod facta immutatione sensus ab ipso sermone, & viterius intellecta natura eius, in quantum talis natura est intellectus cognoscens ipsum esse impositum ad significandum talem naturam ex collatione eius ad illud aliud, intelligit illud aliud non ita, quod sermo per aliquam formam causet conceptum de aliqua re, sed sermo est prius ad conceptum dederet, qui causatur per propriam speciem rei, vel phatasma in anima. quod pater, quia quantum cumque sermo proferretur, si audies non haberet in se speciem rei, pater, nullus conceptus causaretur in eo de illa re, unde per voces non intelligimus res, nisi quarum habemus species. sed quod actualiter eas consideramus. hoc est propter collationem signi ad signatum. ¶ Secundum exemplum de instrumento artificis non concludit. valde enim improbabile est, quod aliqua forma totiens causaretur in terra, quotiens mouetur ab artifice. & totiens desinat esse, quotiens desinit actu moueri. ¶ Tertium exemplum, de motu non cogit, quia quocumque substantie causentur a coelo, saltem motus localis celi non potest esse formale principium producendi eas. ¶ Et similiter de quarto

exemplo, de generatione animarum. quare. 2. lib. distinctio 18.

AD PRIMAM ergo questionem est alia opinio. quare in Henr. quoli. 4. questione vltima.

¶ Nota quod Henricus ubi supra triplicem opinionem ponit de sacramentis in comparatione ad gratiam. ¶ Prima est. quod non est ponenda quacumque virtus supernaturalis in sacramentis nouæ legis, ad creandum gratiam, sed Deus ex pacto suis assistit sacramentis, & in collatione suorum sacramentorum per assistentiam causat gratiam. ¶ Secunda opinio est, quod sacramenta nouæ legis cooperantur ad gratiam, non sicut per se agens, & per formam in se existentem, sed sicut instrumentum motum ab agente per se, & his duabus remotis opinionibus ponit tertiam, quæ sua est, & est talis. ¶ Sacramenta nouæ legis dicuntur causa gratiæ, non quia causent eam vilo modo plusquam sacramenta veteris legis, sed quia sunt contentiuæ illius, quod est causa gratiæ, aut realiter, sicut sacramentum eucharistiæ, in quo continetur humanitas Christi coniuncta diuinitati. Ideo dicitur maxime contentiuam gratiæ & effectiuam. Aut virtualiter, sicut sacramentum baptismatis quod scilicet in virtute sanguinis Christi dicente apostolo Rom. 6. Quotquot baptizati sumus, in sanguine eius baptizati sumus. & dat exemplum de diuinitate Christi coniuncta eius humanitati, quæ operabatur mirabilia. unde & huic dicuntur sacramenta nouæ legis vasa gratiæ. & differt ut videtur hac opinio a pri-

Addito.

B

A prima ad minus verbaliter. quia prima dicit per assistentiam gratia, hæc vero per insistentiam &c.

✱ Contra istam opi. Deus non est aliter secundum essentiam. presentiam, & potentiam in sacramento, quam in alio corpore. ergo si ponatur aliter, hoc non est nisi ad aliquem effectum. causandum, sed qd sic tibi non potest esse per aliquam causalitatem sacramenti, sacramentum autem nullo modo est causa Deum determinans ad causandum effectum sibi proprium. ergo tantum est ibi hoc modo, aliter quam in alio corpore ex determinatione propria voluntatis, qua disponit sic operari, hæc autem dispositio manifesta ecclesie dicitur promissio, vel pactio, ergo nihil aliud dicit ista opinio, quam illud de opi. alia, scilicet de pactione.

B AD PRIMAM ergo quaestionem dico, qd cum necessitas eorum qua sunt ad finem sumatur a fine, & secundum omnes loquentes de sacramento, finis sacramenti est gratia, vel aliquis effectus Dei inuisibilis disponens hominem ad salutem. & iste finis possit sufficienter haberi eo modo quo habetur per sacramentum, absque hoc. qd dicatur sacramentum habere aliquam actionem proprie dictam, siue respectu gratie, qua non potest attingere cum illa creetur, siue respectu dispositionis supernaturalis praei, quia illa est crearetur. sequitur qd non sit ponenda talis actio, cum nec illa par sit necessaria, nec manifeste ponibilia. Qualiter autem cum hoc saluetur qd sacramenta sunt causa gratiae non tantum per accidens, Et qd per sacramenta ha-

betur gratia, sicut sancti loquuntur. Dico breuiter. qd omnis dispositio necessitas ad formam, qua non est ratio receptiui, potest dici quodammodo causa actiua, siue causa instrumentalis respectu formae, ipsum autem sacramentum siue susceptio sacramenti est talis dispositio & immediata non causans aliam mediam inter se & gratiam. ergo ipsa potest dici quodammodo causa actiua, vel instrumentalis respectu gratiae. maior probatur per exempla & per rationes. Primum exemplum istius est, quia absolute conceditur qd merita sunt causa instrumentalis respectu praemij, & quod per merita acquiritur praemium, & tamen meritum non causat actionem premium in se, nec aliquam dispositionem mediam, sed solummodo * ipsum meriti est dispositio praeiua ad praemium, non tantum sicut ratio receptiui. Aliud D exemplum, motus aliquo modo ponitur causa respectu termini, & vere & proprie conceditur, qd per motum acquiritur terminus, & tamen motus non habet actionem aliquam ad causandum terminum, neque etiam dispositionem intermediam. sed impletur est dispositio proxima ad terminum, non tamen ratio receptiui. Item maior eadem probatur ratione. quod est causa prioris, non propter hoc est causa posterioris, nisi illud medium sit causa tertij, & hoc aliquo modo in eodem ordine causae, agens causans dispositionem proximam ad formam secundum eos conceditur esse aliquo modo causa respectu formae, oportet ergo qd dispositio proxima ad formam reducatur ad genus cau-

A sa efficiētis respectu forme. Est ergo modus iste q̄ susceptio sacramenti est dispositio necessitas ad effectum signatum per sacramentum, non quidem per aliquam formam intrinsecam, per quam necessario causeret terminum, vel aliquam dispositionem prauam, sed tantum per assistentiam Dei causantis illū effectum, non necessario absolute, sed necessitate respiciente potentiam ordinatam, disposuit enim vniuersaliter, & de hoc ecclesiam certificauit, q̄ suscipienti tale sacramentum ipse conferret effectum signatum. Nec obstat, q̄ susceptio sacramenti est aliquid circa corpus ipsius suscipientis, gratia autem causalit in anima, quia sufficit q̄ dispositio & forma sint in eodem proposito, & maxime quādo dispositio nō est dispositio ex parte reus, sed in ordine ad agēs voluntarie causans terminum. ¶ Ad intellectum huius sciendum, q̄ instrumentum communissime acceptum extenditur quandoque ad causam secundam, vt tactum est in prima. q̄ proprie autem vt distinguitur contra causam secundam, quandoque vero accipitur pro eo quod est pars per quam totum agit, & sic loquitur philosophus vocans. 2. d. anima, organa sensuum & aliarū potentiārum instrumenta, siue partes per quas totum operatur tales operationes. ¶ Alio modo instrumentū dicitur causa actiua ad dispositionem prauam. ¶ Tertio modo dicitur instrumentum sicut instrumentum in arte, & ab isto primo tractum est hoc vocabulum. De isto autem dubium est an sit actiuum proprie, & videtur probabilius,

q̄ non. Serra enim non habet in se, nisi quantitatem figuram, & motum localem. de quibus omnibus patet q̄ non sunt formæ actiue. & probatur quia aliter mathematicis cōsiderādo quātum figuratum non abstraheret a motu. Si autem ponatur q̄ durities sit qualitas actiua. hoc nihil est, quia si Deus de potentia absoluta aliquid quantum molle conseruaret in eadē quātitate, & figura mouendo ipsum localiter & que diuideret aliq̄ corpus, sicut modo instrumentum durum diuidit. ergo durities quæ est qualitas, non est formale principium agendi. apparet tamen esse pro eo q̄ est quædam impassibilitas resistens corrumpti. manente autem quātitate corporis, & figura nō mutaro alio, nec corrupto, si localiter mouetur, oportet q̄ expellat aliud proportionatum quantitati suæ & figuræ, quod non oporteret si eius quantitas non maneret, sed eederet, sicut est de molli. Probatur etiam propositum, quia ubicunque est formalis impossibilitas in creatura, vnum illorum non expellit aliud actiue, sed tantum formaliter, agens autem inducens vñ effectiue expellit aliud effectiue. corpora autem videntur habere impassibilitatem respectu vbi eiusdem, sicut qualitates contrariæ respectu eiusdem subiecti. sicut ergo idem agens effectiue inducit calorem, ita frigus, sed tantum formaliter. Ita in proposito de expulsiōne corporis ad vbi per aliud corpus. diuisio autem ligni per seram, vel securim, non est nisi quædam expulsiō partium ab vbi ad quod mouetur securis ab ipso

C
Vide Cō.
12. Meta.
commun.
24.

D

Doctrina
singularis
peripatetici
ca pluri-
mos latēs
philosophos.

lo

Also artifice cedendo. ¶ Tenendo igitur q̄ instrumenta artificialia non sunt formaliter actiua, sed tantum sunt receptiua cuiusdā effectus prioris ordinati ad effectum vltimum apparet magis propositum, quomodo sacramentum potest dici instrumentum licet non habeat virtutem actiuam ipso respectu termini, sed sit quidam effectus prior ordinatus ad gratiam. ¶ Et si dicatur non esse simile, quia sacramentum non suscipit illum effectum superiorem, sicut securis recipit motionem, hoc non obstat, quia sicut totū illud quod recipit effectum priorem potest dici instrumentum. ita quodā modo iste effectus potest dici instrumentum, vere enim potest dici per motionem serræ lignum diuiditur, sacramentum **B** autem, siue susceptio sacramenti est effectus ille prior in proposito, ergo &c.

AD QVÆSTIONEM secundam, patet per idem, quod nec manifeste possibile, nec necessarium est ponere illam virtutem, quæ sit forma realis in sacramento, ut quid enim totiens generaretur, & corrumpereetur? Nec per illam, si poneretur, aliquid causeretur in anima. Nec causeretur ipsa regulariter, nisi ex pactione diuina cum ecclesia, & sic sine tot superfluis in aqua & anima intermedijs potest saluari, q̄ pactio diuina sit immediate respectu effectus conferendi recipienti sacramenta. ¶ Si tamen fiat altercatio propter auctoritates de isto vocabulo virtus. potest dici, q̄ virtus vno modo est vltimum de potentia, primo cel. & mun. vltimum autem potentie signi practici

est, q̄ significet efficaciter hoc est preiue, & certitudinaliter, tamen non posset signo inquantum practicum est competere maior potentia, tamen talis virtus potest concedi esse in sacramento, sed ista non est aliqua forma absoluta, sed tantum relatio conformitatis signi ad signatum. Et siue ista pertineat ad essentiam sacramenti, & sic oporteret q̄ sacramentum non tantum includat rationem signi cum suis differentijs, sed etiam aliquam rationem conformitatis ad signatum, quæ dicitur veritas in signo. & patet, q̄ istarum relationum vna accidit alteri. & quasi posterior fundatur in alia priori, conformitas enim in signo fundatur, & posset esse signum sine ea) siue ista non pertineat ad rationem sacramenti, sed sit accidens concomitans ut in pluribus, saltem ista ratio est illud vltimum de potentia signi practici. & sic virtus.

AD PRIMVM autem dico, q̄ aqua abluit cor. i. animam non quidem cauendo dispositionem mediam inter ipsam & gratiam abluentem. sed abluit tanquam dispositio proxima & immediata ad gratiam, eo modo quo dicitur, q̄ meritum inducit beatitudinem, vel q̄ sectio, siue alia huiusmodi prapatio inducit sanitatem, si enim causeret dispositionem ad gratiam, & sic diceretur abluere, adhuc oporteret dispositionem immediatius abluere, sicut argumentum est supra de ordine causarum respectu tertij. ¶ Ad secundū dico, q̄ magister i. diffinitio sacramenti per hoc qd addit, & causa existit, nihil aliud intelligit, nisi quod est signum efficax, per

A per quod inrendit, quòd sit prae-
dicum certum, & verum, & prae-
nium naturaliter ad suum signa-
tum.

¶ Per idem dico ad illud de di-
stinctione sacramentorum no-
uæ legis & veteris: non enim di-
stinguuntur per illud quod neu-
tri illorum potest conuenire, scilicet
licet actiue agere ad aliquid spi-
rituale in anima. sed ista noua
legis gratiam causant, tanquam
signum efficax. illa autem vete-
ris legis non loquendo de sacra-
mentis. id est de ceremonijs illius le-
gis. De hoc patebit in sequenti
questione.

¶ Ad aliud dico, quòd si mo-
tio serra esset dispositio pro-
xima ad inductionem alicuius
formæ, & non ex natura alicuius
motionis, sed ex dispositione a-
licuius agentis simul cooperã-
tis posset rationabiliter peti ab
illo agente, quòd illa motio per-
ficeret ad quod continet: hoc est
dictum. ¶ sicut continet illud, tã-
quam dispositio preuiæ: sic per
ficiat illud hoc est ad ipsam im-
mediate sequatur illud. hoc mo-
do est in proposito.

AD ILLA QVAE ad-
ducuntur in prima op. patet ex
illis, sacramentum. enim non
est tantum causa per acci-
dens: sicut nec ipse poneret
ordinatum vel characterem esse
causam per accidens respectu
gratiæ: immo sicut poneret il-
lud causatum a sacramento esse
per se dispositionem ad gratiã,
ita dico quòd sacramentum, vel
eius susceptio est dispositio pro-
xima ad gratiam, & per hoc pa-
teret, quomodo ponitur in diffini-
tione eius: & quomodo perti-
net ad artem tractantium de sa-
cramentis, si enim aliquis con-

sideraret incisionem, vel aliquid
huiusmodi: in quantum ordi-
natur ad sanitatem humanam,
diffiniret ipsam, & differen-
tiam assignaret per ipsum or-
dinem, licet ipse ordo accide-
ret naturæ rei in se. hoc modo
sancti & doctores non curantes
de baptismali ablutione, quan-
tum ad naturam in se: non ma-
gis quam de natura balneatio-
nis cuiuscunque per se: conside-
rant illud, in quantum ex institu-
tione diuina habet ordinem ad
gratiam. & ideo sic diffiniunt, &
differentias assignant.

AD PRIMVM argumen-
tum secundæ quæst. patet quòd
virtus illa est efficacia signi re-
spectu signati. quæ efficacia nõ
est forma realis maxime abso-
luta. sed est veritas signi virtua-
liter precedentis signatum.

¶ Ad secundum. si sanitas non
posset, nisi ab agente volunta-
rio induci: & ab ipso instituere-
tur aliquod signum, quod esset
efficax, seu dispositio necessi-
tans ipsum ad inducendum sa-
nitatem, illud signum esset me-
dicina virtuosa. non tamen per
aliquam formam absolutam,
quæ esset principium sanan-
di, sed tantum per ordinem
efficacem ad sanitatem.

¶ Ad tertium potest dici,
quòd quotiens sacramentum
est nouum, totiens fundamen-
tum est nouum. & tunc non
est ibi noua relatio sine muta-
tione fundamenti: sed illa mu-
tatio non est ad aliquod abso-
lutum in fundamento: sed ad ef-
fe fundamenti.

¶ Vel aliter dici potest,
quòd relatio rationis potest
esse noua in aliquo absque om-
ni nouitate absoluti in ipso.
Sco. super 4. Sen. D. sus-

A Sufficit enim noua comparatio absoluti ad alterum per actum intellectus. hoc modo potest Deus dici dominus de nouo sine nouo absoluto in ipso, vel magis ad propositum potest nummus dici pretium de nouo, esse enim precium non dicit nisi relationem rationis, sicut nec esse commutatum pro alio. esse enim conmutatum non magis dicit relationem realem, quam esse datum, datum autē vt manifestum est cum dicat habitudinem obiecti ad voluntatem, non dicit nisi rationis resolutionem in ipso dato, sicut nec intellectum esse in obiecto intellecto.

QVÆSTIO. VI.

B Vtrum in circumcisione ex vi circuncisionis conferebatur gratia?

HIC EST pars incidentalitatis huius distinctionis in qua magister determinat de circuncisione. Circa quā queritur, vtrum in circuncisione ex vi circuncisionis conferebatur gratia? quod non probatur Rom. 4. Signaculum accepit circuncisionis, glo. Peccata ibi solum dimittebantur, sed gratia ad bene operandum adiutrix

Inexpōnēti non praeſtabatur.

quā pſalmi ¶ Item, Aug. in Pſal. Vt quid *illius 37.* Deus repuliſti in ſinem. Illa inquit de ſacramentis veteris legis tantum promittebant, & ſignabant, hæc autem dant ſalutem, ſcilicet ſacramenta nouæ legis. ¶ Item, circuncifio non aperiebat ianuam, ſicut vult Be-

da ſuper illud Lu. 2. Poſtquam conſummati ſunt dies octo. Hic benti gratiam patet ianuam regni, quia eius eſt hæres ſecundum Aug. de trin. lib. 15. c. 19. Ipa diuidit inter filios regni, & perditionis. ¶ Item, perationem ſic. Sacramentum non cauſat, niſi quod ſignat. Circuncifio tantum ſignat ablationē, & non aliquid poſitiuum, quia non eſt ibi niſi ablatio partis a toto. ergo &c. ¶ Contra Aug. lib. 2. de nup. & concu. & ponitur de conſecra. diſtinc. 4. Et quo inſtituta eſt circuncifio in populo Dei ad purgationem huius peccati iſterioris, valebat magnis & paruis, ſicut baptiſmus valere cepit ex quo inſtitutus eſt, hoc non eſſet, niſi ibi conferretur gratia. ergo &c. ¶ Item, Beda ſuper illud Luca. Poſtquam cōſummati ſunt dies octo. ¶ Idem ſalutiſeræ curationis auxilium circuncifio in lege agebat: quod baptiſmus tempore gratiæ agere conſueuit.

HIC SVPPONENDVM eſt tanquam certum quod per circuncifionem peccatum originale delebatur, quod patet per auctoritates ſanctorum. Et ad hoc eſt ratio congrua, quia Deus nullo tempore reliquit genus humanum ſine remedio neceſſario ad ſalutem: maxime illos quibus ipſe legem dedit: vt per eius obſeruantiam peringerent ad ſalutem. Fruſtra enim fuiſſet data talis lex ſine tali remedio. ergo tempore legis Moſaycæ dedit aliquod tale remedium obſeruantibus huiusmodi legem. Non poſſunt autem attingere ad ſalutem ſine deletionē originalis culpe, quod ſupponitur ex ſecundo lib. ergo in illa

A illa lege instituit aliquod remedium contra illā culpam. istud & non aliud videtur esse ibi institutum, tanquam tale remedium contra illam. iuxta illud gen. 17. Masculus cuius caro prapuntur &c. ¶ Et si obiciatur, quod circumcisio sit ex patribus non ex lege: quia data est Abraham circumcisio, & hoc per multos annos, scilicet 400. añ legem Moyscam datam in monte Synai. Hoc non obuiat, quin sit remedium contra originale peccatum. quod autem Deus voluit illud instituere ante legem Moysi, arguit, quod non sit remedium præcise huiusmodi legis: sed nec lex illud e-

ius potius uacuauit, sed confirmauit.

¶ Sed inquirendum est, an ex ista se- isto supposito sequatur necessitas gratiæ in circumcissione cō- uelut, ferri & quia dimissio culpæ & collatio gratiæ siue coniunctim, siue separatim non respiciunt nisi* potentiam diuinam. ¶ Christum aliquod autē dicitur possibile Deo dupliciter, scilicet secundum potentiam absolutam, vel ordinatam. ¶ Ideo primo videndum est, an possibile sit Deo de potentia absoluta delere culpam, quædam originalem sine infusione gratiæ. Secundo an hoc sit si- alijs puris bi possibile secundum potentiam ordinatam.

¶ Q V A N T V M ad primum, videntur aliqui dicere quod non. & si rationes concludunt, videndum est. ¶ Prima est talis. Non potest de anima peccatum deleri: nisi de im- munda fiat munda. Sed hoc non potest fieri, nisi per aliquā mutationem factam in anima. illa autem mutatio erit necessaria ad aliquam formam positi-

uam repugnantem culpæ: & hoc absolutam. quia ad relationem non est motus, nec mutatio. phy. huiusmodi formā absolutā repugnantem culpæ in anima dico gratiam. ergo &c. ¶ Secunda ratio talis est. in peccato deformitas opponitur gratiæ, vt priuatio habitui. Sed priuatio non potest tolli a subiecto, nisi per collationem habitus oppositi. ergo &c. Et hoc est quod Aug. arguit, quod culpa & gratia opponuntur sicut tenebra & lux in aere. ¶ Tertia ratio. Culpa non potest deleri, nisi tollatur deordinatio, vt non imputetur ad penam. Si autem deordinatio eius maneret, necessario imputaretur ad penam: quia ipsa manens non potest aliter ordinari, quam per penam inflictam. ergo culpa dimitti nō potest, nisi deordinatio eius tollatur. illa autem non tollitur nisi per gratiam. ergo &c. ¶ Quarto, si culpa dimittitur, diuina offensa remittitur, ergo peccator deo reconciliatur. ergo per consequens a Deo acceptatur. nullus autem a Deo acceptatur sine gratia. ergo &c. Et confirmatur, quia si nō est inimicus, ergo amicus.

C O N T R A istā conclusionē arguo primo sic. Quæcumq; sibi inuicem repugnant circa idem, mutuo se excludunt circa illud. ergo cui plura repugnant circa aliquod subiectum, illud potest per quodlibet illorum excludi ab illo subiecto. Sed culpa originali repugnat reductio in puris naturalibus etiam sine gratia, & pater de facto secundum magistrum ponentem hominem a Deo sic cōditū. patet et de possibili, rōne: quia si non posset natura fieri recta re-

Actitudine naturali, & sine gratia: tunc gratia esset naturalis: licet non natura lapsa. tamen natura in rectitudine propria instituta. Illud enim est naturale, quod consequitur naturam secundum se. ergo sequitur quod per solam rectitudinem naturalem, & sine gratia potest culpa expelli. ¶ Si dicatur, quod rectitudo absolute potuit esse in natura absque gratia, tamen post culpam non potest restitui, nisi collata gratia. ¶ Contra istud, & simul ad conclusionem principalem arguo sic. Forma non habens esse alterius rationis in subiecto, non habet inseparabilitatem a liam a quocunque. quia enim est talis forma, & tale esse habens: ideo est separabilis, vel inseparabilis a quocunque. Sed forma non habet esse alterius rationis in subiecto. Ex hoc quod eius **B** oppositum praecessit in eo. ut patet de frigore & calore circa aquam, ergo forma non habet a liam inseparabilitatem a quocunque per hoc, quod eius oppositum praecessit in subiecto. Sed rectitudo naturalis si non praecessisset suum oppositum, posset separari a gratia per te. ergo. ¶ Itē, qualemunque secundum formam absolutam potest Deus hominem creare, talem & praecise potest reparare post culpam secundum formam absolutam. Sed in pura rectitudine naturali potest hominem creare. ergo &c. maior probatur. quia culpa non facit naturam esse aliam in se, ergo nec quin sit capax eiusdem, cuius fuit prius capax. agens autem diuinum potest illi imprimere quodcunque cuius est capax. & hoc sine quocunque, quod non includitur in ratione

illius impressi. & maxime si illud non inclusum sit posterius ipsa forma impressa: Gratia est huiusmodi respectu iustitiae, vel rectitudinis naturalis. ergo. ¶ Si intenditur contra maiorem secundum Hieronymum. quod Deus non potest de non virgine facere virginem, & tunc a principio potest creare virginem. ¶ Respondetur, accepi in maiore qualemunque secundum formam absolutam, & sic non est instantia: quia accipiendo quodcunque absolutum importatur per virginitatem: siue sit perfectio in mente, siue dispositio in carne: totum potest Deus reparare. sed ultra, ista virginitas dicit negationem quādam actus praeteriti, ut scilicet nunquam coecidisse mentem, vel carnem in peccatum carnis, ex quo enim actus praeterit non potest Deus facere quin praeterierit. unde Philosophus 2. ethicorum. c. 3. commendat dictum Agatonis recte dicentis, hoc solo priuatur Deus ingenita facere, quae facta sunt. & ratio est: quia nulla factio potest esse de non entis de aliquo non ente: quia quae maxime extendendo factio non quolibet est, vel entis de non ente, vel non entis de ente: sicut in annihilatione. vel entis de ente. praeteritum autem non est ens: & ipsum non praeteriisse est aliud non ens. ergo non potest ex praeterito fieri, quod non sit praeteritum. ¶ Si obijciatur, si Deus totum illud absolutum, quod est in virginitate potest restituere. ergo & aureolam reddere: nam aureola ut corrūdere alii cui perfectioni absolute in virginitate. Potest dici quod aureola virginis, est gaudium accidentale de sua innocentia. id est de non quā coecidisse illud peccatum quod

A cōiter natura prona est maxime in adolescentia. ¶ Et si obijciatur, quod ista negatio non est materia gaudij multum excellentis, vel specialis. ¶ Respondeo, sicut affirmatio est fugibilis, seu odibilis, sic negatio amabilis. Sicut ergo excellens odibile est fuisse lapsum in tale peccatum, ita ex charitate amabile, & delectabile est nunquam cecidisse. Et si ergo gaudium essentialiale est de bono positivo immo maximo, tamen non est inconueniens ultra illud addi ali-

quod gaudium * accidentale de negatione, cui opponitur affirmatio odibilis, multum enim addit de gaudio non cecidisse in culpam, ultra id quod aliquis habet de hoc, quod post culpam surrexit ad gratiam.

¶ Concedo, ergo conclusiones vitimarum rationum, quod de potentia absoluta posset Deus dimittere culpam originalem, non conferendo gratiam, & hoc maxime cum gratia non opponatur formaliter peccato originali, nec modo dimittatur illud peccatum per collationem gratiæ, nisi quia gratia includit æquiualeuter in acceptione diuina iustitiam originalem, quæ formaliter opponitur peccato originali.

A D A R G V M E N T A

pro opi. precedente. ¶ Ad primum, concedo quod potest fieri de immunda munda munditia opposita, si restituatur iustitia originalis, quam priuat peccatum originale, siue illud sit donum superadditum nature, siue sit restitudo naturalis, id est præcindens oēm deformitatem peccati. ¶ Ad secundum, patet quod falsa est propositio de opposi-

tione istius culpæ ad gratiam, G immo sic opponitur culpa ista iustitiæ originali, & non gratiæ, nisi quia ipsa in acceptione diuina æquiualeat iustitiæ originali, sed nullo modo opponitur gratiæ ut proprie & præcisè priuatio eius. ¶ Ad tertium, dubium est utrum possit non imputari ad penam deordinatione eius non ablata, sed hoc cōcessio opposita deordinatio ista potest auferri absque collatione gratiæ. ¶ Ad quartum concedo, quod diuina offensa placatur, & iste cui dimittitur peccatum reconciliatur, sed non sequitur. ergo est acceptus Deo ista * acceptatione spali, quæ est acceptus per gratiam, homo enim in puris naturalibus est placidus Deo, non tamen acceptatus spaliter. hoc est dignus vita æterna, pax enim & reconciliatio non dicunt, nisi Deus nolle vindicare culpam istam, sed acceptare plus dicit, scilicet cet istum ordinare, tanquam dignum vita æterna. ¶ Patet et in nobis, possum enim alicui offendit me placari, ut non sim sibi inimicus, neque velim vindicare commissum absque hoc, quod recipiam eum ad amicitiam specialem, secundum quam ornetur ad aliquod bonum speciale. ¶ Sed adhuc restat dubium, utrum Deus de potentia absoluta posset dimittere peccatum originale absque collatione cuiuscunque positui repugnantis illi peccato, puta iustitiæ originali, vel alicuius homini. ¶ Et ut quod non, per tres rationes prius factas de priuatione, & mutatione, & deordinatione, & specialiter per hoc, quod homo non habens iustitiam originalem, necessario habet carentiam istius iustitiæ,

A. L. acceptatione.

Dubium notabile.

D 3 tia,

A tix, & est debitum habēdi, si est propagatus ab Adam. hoc probō. Ideo est enim debitor huius iustitiæ, quia accepit in Adam debitū ab ipso naturaliter propagatus, sed carentia huius iustitiæ cum debito habendi eam complet rationem peccati illius originalis. ergo simpliciter necessarium est propagatū ab Adam hñe peccatum originale, si non detur originalis iustitia in se, vel in aliquo equiualeanti.

*Idem in
frs di. 16
q. 2. l. ang
tur.*

¶ Item dist. 17. primi lib. probatum est charitatem esse in aīa p mutationē illam, quæ fit in iustificatione peccatoris. Si autē possit iustificari, seu reconciliari Deo sine mutatione eius, illa media non concluderent, ergo dicendo consequenter his quæ dicta sunt ibi, necesse est ponere, q̄ peccator non possit recon-

B ciliari Deo sine mutatione ad formam absolutam, & illa repugnabit termino a quo, & p consequens erit gratia, sicut prius est argutum. ¶ Primum arg. requirit difficultatem tangendam inferius, dist. 14. an. s. peccatum possit deleri absque productione formæ nouæ in anima, q̄ si poneret, q̄ sic de originali, sicut forte ibi dicitur de actuali, posset dici ad argumentum, q̄ non omnis propagatus ab Adā, quia propagatus, est debitor iustitiæ originalis, sed cū hoc, q̄a Deus vult talem teneri ad illam iustitiam. potest autē non velle istum teneri ad illam iustitiam absque mutatione aliqua positiua, & absoluta in isto, vt tangetur ibi.

¶ Ad secundum iuxta hoc, consequenter potest dici, q̄ in iustificatione peccatoris est vna mutatio priuatiua, *qua de inimico fit non inimicus. est etiam

alia positiua, qua de indigno vi ta æterna, fit dignus vita æterna, & de non potente meritorie agere fit potens agere meritorie. licet ergo ex prima mutatione non possit concludi aliqua forma noua in iustificatione, tamen ex secunda potest, & sic argutum est ibi distinc. 17. primi, non enim est nunc dignus de nouo vita æterna, neque nunc de nouo potest meritorie agere, nisi formam aliquam nouā habeat, qua fit dignus, & qua possit agere.

DE POTENTIA vero ordinata ponit, quod etiam de facto in circuncisione delet culpam originalem sine infusione gratiæ propter auctoritates sanctorum, quæ videntur negare gratiam a sacramentis veteris legis, vt deductum est opponendo. ¶ Alij dicunt, quod principaliter instituta fuit propter dimissionem originalis, ex consequenti autem ad gratiam conferendam, & pro tanto dicitur non conferre gratiam, quia nō ex principali institutione, sed concomitanter. ¶ Quo ad hoc teneo, quod non est possibile de potentia ordinata culpam originalem nec aliquam aliā mortalem dimitti sine infusione gratiæ, quia licet absolute sine contradictione possit esse medium in specie humana inter filium regni, & filium perditionis. s. homo in puris naturalibus, tamen secundum legem sapientiæ diuinæ post lapsum nallum est medium inter gratum, qui est filius regni, & peccatorem, qui est filius carceris. nec potest esse loquendo de potentia ordinata, id est conformi legibus a sapientia & voluntate diuina

a. l. quia.

A diuina determinatis, & ideo nul-
lum liberat, nec sic liberare po-
test a culpa, nisi cui dat gratia.
¶ Addo etiam contra. 2. opi. q. p.
principaliter intenditur gratia
in circuncisione, quod proba-
tur, quia agens secundum rectam
rationem principaliter intendit
perfectionem, quam carentiam
defectus, siue imperfectionis,
quia non intendit illam caren-
tiam, nisi propter perfectionem,
Deus ergo in instituendo circū-
cisionem, cum sit agens secun-
dum rectam rationem principa-
lius intendit perfectionem posi-
tiuiam, puta gratiam, quam ca-
rentiam imperfectionis. i. pecca-
ti originalis. ¶ Tertio propter
confirmationem primæ opin. &
authoritates sanctorum, decla-
ro qualiter sancti intelligunt sa-
cramenta veteris legis non cō-
tulle gratiam, sacramentum
enim vī dictum est prius potest
accipi improprie, & pprie, & q.
demi in illa lege fuerunt multa
dicta improprie sacramenta, sci-
licet purgationes ab immundi-
tatis contractis secundum legē,
ut patet in Leui. de purgatione
a tactu morticini per aquam
expiationis, & de purgatione a
lepra, & alijs huiusmodi. erant
etiam ibi sacramenta improprie
dicta alia ab istis, tamen
plus accidentia ad perfectionem,
cuiusmodi erant oblationes ho-
stiarum. hæc enim pertinebant
ad cultum latriæ pro tempore
in quo Deus voluit sic coli, hæc
& illa. f. purgationes, & sacrificia
siue oblationes dicebantur
cerimoniarum, & improprie sacra-
menta, & de istis cōcedo quod
non causabant gratiam, tan-
quam signa efficacia respectu
gratiæ eo modo quo expositū

est in diffinitione sacramenti, C
sed tñ in illis conferebatur gra-
tia per modum meriti, licet ali-
qui negare videantur, q. in tali-
bus ex charitate factis conferre-
tur gratia, hoc enim vī nimis
durum. f. q. aliquis ex charitate
& obedientia sit seruans Dei p-
ceptum, & non mereatur, hoc
etiam vī* irrationabiliter dictū, a. l. irr. enu-
q. Deus alicui dederit pceptū r. 15. & 19.
nolens obseruantem pceptū
mereri, quantumcūq; ex cha-
ritate & obedientia obseruaret.
nunc autem de istis cerimonijs
tam purgationibus, q̄ oblatio-
nibus pcepta data erant in il-
la lege, patet in multis locis, &
quandoque vī ex textu, q. sunt
pcepta necessaria ad salutē,
puta qui præterierit se lustrari
de aqua prædicta peiubit anima
illa de populo suo, quæ commi-
natio nunquam ponitur, nisi ad
designandam transgressionem
peccati mortalis. ergo Iudæi ex
charitate obseruantes sacra-
menta improprie dicta merue-
runt gratiam, vel augmentum
eius, si eam iam habebant. sed
non propter hoc illa erant pro-
prie sacramenta. sacramentum
enim ex virtute operis operati
confert gratiam, ita quod non
requiritur ibi bonus motus in-
terior, qui mereatur gratiam,
sed sufficit quod suscipiens nō
ponat obicem. sed in illis acti-
bus non conferebatur ex hoc
solo, quod offerens non pone-
ret obicem, sed tantum confere-
batur ex virtute boni motus in-
terioris, tanquam meriti. Sed
præter ista in illa lege erat cir-
cuncisio, quæ fuit proprie sacra-
mentum. vnde & magister ab il-
la vniuersali. August. super Psal.
73. Excepit circuncisionem. hoc

D 4 enim

Numerū
15. & 19.
D
vide glos.
ibi.

A enim per modum sacramenti contulit gratiam ex virtute operis operati, non tantum ex virtute operis operantis. s. ex motu interiori, & tamen si sint aliqua dicta sanctorum gratiam negantium ab illis sacramentis, loquendo non tantum de ceremonijs, sed etiam de circuncisione.

¶ Respondendo, dupliciter potest intelligi. *¶* Vel, quia paruum gratiam contulit circuncisio respectu baptismi, cuius ratio dicitur, x. q. distinc. sequentis. *¶* Vel, quia non contulit gratiam, ut dispositionem immediatam ad gloriam, quia non aperuit ianuam, sed hoc non fuit ex defectu eius. sed quia fluxit tempore, quo precium non fuit solutum.

¶ Vel tertio modo, non contulit gratiam, quia non uniuersaliter cuiusque suscipienti, determinabatur autem forte ex institutione sua ad certum gradum gratiæ, ita quod ultra illud

B gradum non posset, nec intendendo, nec inducendo, & ita si tantum gradum inueniret in suscipiente, nihil sibi conferret, & iste vltimus modus apparet esse de intentione magistri, dicit enim. c. pen. quod solum peccata ibi dimittebantur nec gratia ibi dabatur, & subdit statim, ut in baptismo, & modum statim exprimit, quia quantumcumque iustus accedat ad baptismum yberiozem, id est recipit gratiam, unde baptismus generaliter intendit ibi gratiam iam habitam, vel inuentam, sed non est ita in circuncisione, unde Abraham iam iustificato signaculum tantum fuit, nihil enim sibi interius contulit, quia gratia Abraham iam attingerat, vel transcenderat illum gradum, ad quem determinata

fuerat circuncisio, & intelligo nihil ei intus contulit per modum sacramenti siue virtutis operis operati, sed credo quod ei contulerit per modum meriti siue virtutis operis operantis, quia credo quod actus circuncidendi se ex obedientia Dei, & ex charitate procedens ei fuit meritorius, sicut & immolatio Isaac. *¶* Et si obijciatur, quod circuncisio non est proprium sacramentum, quia non est certum signum, quia non semper habet collationem gratiæ concomitantem ex vi operis operati. *¶* Respondendo, quod satis certitudinaliter significat, vel gratiam tunc in fieri, si non sit obex, vel tunc inesse: sicut si beata virgo fuisset in conceptione filij in summa plenitudine gratiæ, ad quam Deus disposuit ei peruenituram, si postea fuisset baptizata, nullam ibi gratiam recepisset de nouo, tamen baptismus non fuisset in signum falsum, vel incertum, quia gratiam significaret, vel tunc fieri, vel prius datam tunc inesse.

E X * I S T I S P A T E T A D omnes auctoritates adductas arguendo ad principale, vel cum loquuntur de sacramentis veteris legis improprie dictis, scilicet de ceremonijs, vel si loquuntur de circuncisione, quæ fuit proprie sacramentum, negant eam gratiam conferre secundum aliquem intellectum prædictum. *¶* Ad tertium de apertione ianuæ dico, quod non fuit defectus circuncisionis, quod non aperuit ianuam, sed quia euenit tempore, quo precium non fuit solutum, nam post solutum precium potuit alicui aperiri ianua qui non fuisset baptizatus, sed solum

cit.

A circumcisiſus, & in gratia baptiza-
ro vero defuncto ante paſſionē
non paruiffet ianua pro tunc.

¶ Ad vltimū dico, q̄ baptiſmus
quantum ad actum exteriorem
non ſignificat, niſi quandam de-
lectationem immunditiæ cor-
poralis, & tamen nullus negat
aliquid eſſe eius effectum poſi-
tium. Dico ergo ad maiorem,
q̄ ſacramentum magis proprie
ſignificat illum effectum in aīa
ad quem confertur gratia in ſa-
cramento, q̄ ſignet ipſam gra-
tiam, vnde gratia exiſtente vna
in anima, ſacramenta tamen di-
uerſa diſtinguuntur penes di-
uerſa ſignificata propria, q̄ ſunt
diuerſi effectus eiufdem gratiæ,
ſicut diceſt poſt: effectus tamen
gratiæ tam in circumciſione, q̄
in baptiſmo proprius eſt ablu-
tio animæ a peccato. licet con-
comitetur aliis. ſ. acceptatio
ad vitam æternam.

QVÆSTIO VII.

*Virum in tempore legis natura fuiſſe
aliquod ſacramentum correſpon-
dens circumciſioni.*

UIRUM hoc quæ-
ro, virum in tem-
pore legis naturæ
fuiſſe aliquod ſacra-
mentum correſpō-
dens circumciſioni. Vt q̄ nō. de
con. diſt. 4. Qd̄ apud. & eſt Greg.
4. lib. Quod agit apud nos aqua
baptiſmi, hoc egit apud veteres
pro paruulis ſola fides, vel pro
maioribus virtus ſacrificij. nō
ergo ſacram. ¶ Itē, ſacram non po-
teſt initiari, niſi immediate a
Deo. patet in q̄ōne de ſacri in-
ſtitutione. Sed non legit Deum
tempore illius legis, ſaltem vſq;

ad Abraham inſtituiſſe aliquod **C**
ſacramentum. ¶ Contra Augu.
19. contra Fauſtum. In nullum
nomen religionis poſſunt ho-
mines colligari, niſi aliquorum
ſignorum, velut ſacramento-
rum viſibilium, confortio colli-
gantur.

RESPONDEO, nullo
tempore dimiſit Deus cultor-
es ſuos ſine remedio neceſſa-
rio ad ſalutem. ſed omni tem-
pore poſt lapſum fuit neceſſa-
ria ad ſalutem delerio origina-
lis. ergo quocunq; tempore
aliquoſt remedium efficax erat
ad hoc, & ſi potuit deleri in
adultis per motum bonum in-
trinſecum, tamen in paruulis in
quibus talis motus fuit impoſſi-
bilis, non potuit deleri p̄ actum
ſuum proprium. ergo per actū
aliquem aliorum circa ipſos, **D**
vel ad ipſos relatum. Sed non
poterat eſſe certū, quod actus
alterius relatus ad paruulum
ſufficeret ſibi, niſi hoc eſſet in-
ſtitutum a Deo. nullus enim
potest eſſe certus, quod per ali-
quid attingat ad ſalutem, niſi
ſit certus, quod Deus accepta-
uit illud tanquam ſufficiens ad
talem finem.

¶ Cum ergo non ſolum adul-
tis cultoribus ſuis prouidit
Deus de remedio neceſſario ad
ſalutem, ſed etiam paruulis eo-
rum, & hoc de remedio, de quo
parentes poſſunt eſſe certi pro
paruulis. ſequitur q̄ tpe illius
legis naturæ erat a Deo inſtitu-
tum aliqd̄ remedium, vel ſignū
certum, & efficax deletionis ori-
ginalis peccati. ¶ Et magis pro-
babile eſt quod per aliqd̄ ſignū
ſenſibile, q̄ per aliquod ſignum
intelligibile tm̄, quia pro toto
ſtatu naturæ lapſæ congruunt
homini

A homini signa sensibilia respectu spiritualium. ergo rationabile est aliquod sacramentum saltem contra originale fuisse in tempore legis naturæ. si autem aliquod aliud, puta matrimonium, vel aliquod correspondens alicui sacramento nouæ legis fuerit illo tempore, de hoc inferius in tractatibus de illis sacramentis.

AD PRIMVM argumentum dico, quod Grego. non intelligit solam fidem pro solo habitu, nec forte tantum pro actu interiori, sed pro actu exteriori sensibili protestante fidem. ille autem actus sufficienter potuit habere rationem sacramenti, & sic distinguitur fides sola, id est fides solitaria sine sacramenti, contra fidem protestantam in sacrificio, & primum posuit ipse fuisse.

B ficere pro paruulis, forte autem ista protestatio fiebat in verbo aliquo inuocandi Deum, vel offerendi paruulum Deo. secundum autem. f. fidem cum sacrificijs pro adultis fuisse necessariam posuit.

¶ Ad secundum potest dici vno modo, quod potuit Deus tale sacramentum reuelasse alicui patrum, cum quo tunc frequentius loquebatur, licet cui, & quando, scriptura non dicat quæ ab Adam usque ad Abraham, satis succinte pertransit.

¶ Vel potest dici. quod expresse habetur ex scriptura, quod pro tempore illo placuerunt Deo sacrificia. quod non esset, nisi a Deo fuissent instituta. immo reputarentur fatui & presumptuosi, si talia sine diuino præcepto, vel inspiratione fecissent. tum Gene. 4. de oblatione Abel & Cayn, tum ex oblatione Noe,

postquam exiit de arca. Gene. 8. tum ex oblatione Melchisedech, qui erat sacerdos excelsi Dei, ut dicitur Gene. 14. tum ex oblatione Abraham diuidens vocem, ergo. Et istud fuit rationabile, qui a homines temporis illius fuerunt pni ad idololatriam, ut patet ex tanta multitudine, quæ tempore illo defecit ad eam. Fuit ergo congruum in remedium, ne ad istam deficeret, quod Deus suis cultoribus institueret sacrificia sibi offerenda. Possibile autem est quod aliquod determinatum sacrificium foret sacramentum. non est enim contra rationem sacrificij quod ipsum, vel oblatio eius sit sacramentum, & tunc licet indistincte habetur de tali sacramento in diuersis locis scripturæ, quod sit institutum a Deo in lege naturæ.

I AM AD SACRAMENTA
NOVÆ LEGIS ACCEDAMVS &c.

DISTIN. II.

IN prima distinctio ne egit magister de sacramento legis Moysæ & legis naturæ. In hac secunda distinctio incipit agere de sacramentis nouæ legis. ¶ Hæc pars diuiditur in duas partes. ¶ Primo namque de determinat de eis coniunctim. ¶ Secundo de singulis separatim, ibi. (Nunc vero de baptismo.) ¶ Prima habet duas partes secundum quod. ¶ Primo determinat quæ, & quot sunt sacramenta nouæ legis. ¶ Secundo de tempore institutionis & efficacia